

Nobelstiftelsen

Verksamhetsberättelse 2015

NOBELSTIFTELSEN

The Nobel Foundation

Nobelstiftelsen

Verksamhetsberättelse 2015

REDAKTION: Annika Pontikis, informationsansvarig och Isabelle Leckne, kommunikatör

DESIGN/PRODUKTION: Martin Zetterquist, Formalix AB

TRYCK: Göteborgstryckeriet AB

PAPPER: Munken Polar

Alla bilder i verksamhetsberättelsen är © Nobelstiftelsen, © Nobel Media AB eller © Nobelmuseet AB där inget annat anges.

OMSLAGSBILD:

Alexander Mahmoud/Nobel Media 2015

Med reservation för ändringar avseende utställningar, program och evenemang under 2016

För frågor rörande verksamhetsberättelsen, vänligen kontakta: media@nobel.se

© Nobelstiftelsen 2016

Nobelpriset®, Nobelprize.org®, Nobel Media®, Nobelmuseet®, Nobel Peace Center®, Nobel Prize Concert®, Nobel Peace Prize Concert® och Nobelmedaljen är Nobelstiftelsens registrerade varumärken

Nobelstiftelsen, Box 5232, 102 45 Stockholm, Sverige

Nobelstiftelsens vd har ordet

FOTO: STEFAN TELL

Lars Heikensten är verkställande direktör för Nobelstiftelsen sedan 2011.

Vi har ett händelserikt och på många vis plågsamt år bakom oss. Det präglades av väpnade konflikter, terrordåd och flyktingströmmar. Mer än vanligt har vi blivit påmind om att vi alla är en del av den större helhet som vi kallar världen. Oroligheter på avlägsna platser har länge varit en del av vår vardag, via mediernas rapportering. Nu har de blivit tydligare också i mötet med människor som flyr för att finna en säkrare tillvaro.

Det vi har sett är inte några enstaka händelser utan del av en större bild. Spänningarna i världen har fördjupats under de senaste tio, femton åren. Det handlar inte bara om krig, terror och konflikter i en numera multipolär och splittrad värld. Det handlar också om miljö- och klimatfrågan och om fattigdom och fördelning av resurser. Inte minst handlar det om allt mer trängda humanistiska värderingar och om brist på gemensamma lösningar grundade i förnuft och vetande.

När Alfred Nobel skrev sitt testamente 1895 gjorde han klart att hans förmögenhet skulle betalas ut som "prisbelöning åt dem, som under det förlupne året hafva gjort mänskligheten den största nytta". Genom

att belöna dem som hade gjort de viktigaste vetenskapliga upptäckterna, skrivit god litteratur och bidragit till fred, ville han göra skillnad och bidra till en bättre värld. Behovet av detta är minst lika stort idag som när Nobel nedtecknade sin sista vilja. Nobelkommittéerna tar fasta på detta budskap när de gör sina val av pristagare. Det är också utgångspunkten för Nobelsfärens publika enheter när vi informerar om Nobelpristagarna och deras mod och kreativitet. Vi vill arbeta för vetenskap och vetenskapligt förankrade synsätt, för litteratur och konst, för humanism och mänskliga rättigheter och inte minst för fred. Med de globala utmaningar vi står inför idag behöver vi mer än någonsin tidigare ta tillvara Nobelprisets förmåga att inspirera människor till att själva söka kunskap, att ifrågasätta, att vilja förstå och förbättra världen.

Under 2015 slutförde Nobelstiftelsens styrelse ett arbete med att ta fram en övergripande strategi för Nobelsfären. Syftet har varit att definiera de värderingar och ambitioner som ska vara vägledande för sfärens aktiviteter. Nu ser vi fram emot att utveckla vår verksamhet ytterligare och, i linje med Alfred Nobels vision, göra mer för mänsklighetens största nytta.

På följande sidor berättar vi mer om vad vi har gjort under det gångna året. Om våra möten med ambitionen att skapa dialog mellan forskare, beslutsfattare och studenter om vår tids stora frågor och utmaningar – 2015 på teman som *The Future of Intelligence* och *Exploring the Future of Energy*. Om vår breda utställnings-, skol- och programverksamhet som under 2015 slog publikrekord – igen. Nobels Fredssenter i Oslo firade sitt 10-årsjubileum och Nobelmuseet i Stockholm förbereder sig för att bli en del av en betydligt bredare publikverksamhet i ett framtida Nobel Center. Vi berättar också om Nobelprisets fantastiska genomslag i sociala medier. Under tillkännagivandena av de nya Nobelpristagarna i oktober nådde vi i snitt 10 miljoner individer per dag. 2015 var också året då Nobelpristagarna blev totalt 900 till antalet. Du möter några av dem på följande sidor och alla finns tillgängliga via Nobelprize.org och våra digitala kanaler. Trevlig läsning!

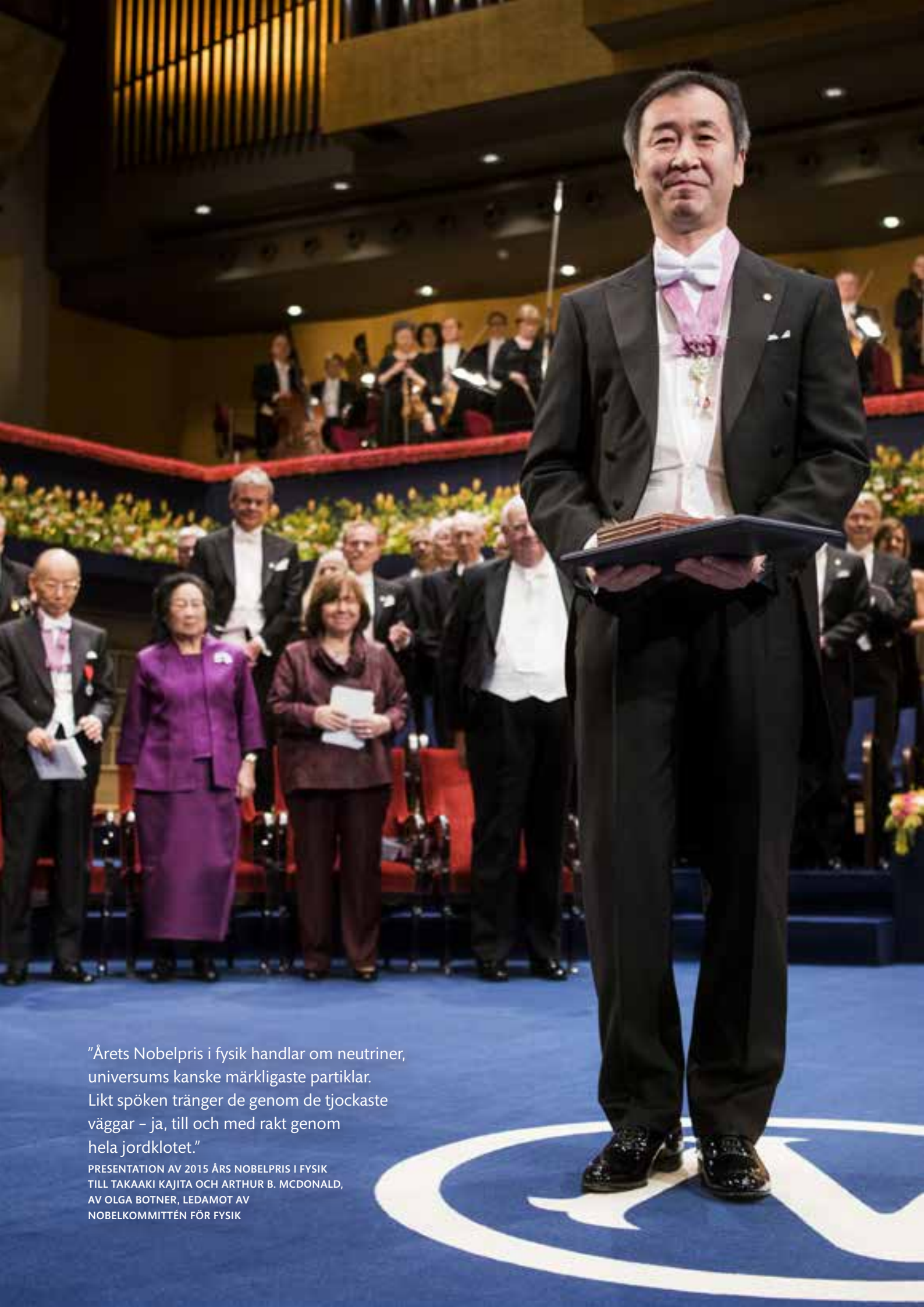
LARS HEIKENSTEN
VERKSTÄLLANDE DIREKTÖR

Innehåll

1	Nobelstiftelsens vd har ordet
4	2015 års Nobelpristagare
8	Stark tillväxt i sociala medier
10	Möten som inspirerar till livslångt lärande
12	Ett öppet och publikt hus
14	Stor folkfest när Nobels Fredssenter firade 10 år
16	Att lämna ett avtryck
18	Alfred Nobel - uppfinnaren, entreprenören och affärsmannen
22	För mänsklighetens största nytta sedan 1901
24	Organisationen runt Nobelpriset
26	Institutionerna som väljer Nobelpristagare
28	Nobelstiftelsen
30	Nobel Media AB
32	Nobelmuseet AB
34	Stiftelsen Nobels Fredssenter
36	Nobels Fredspris – Forskning og Informasjon AS
38	Nobelhuset AB
40	Inspirerande möten under Nobelveckan

2015 ÅRS NOBELVECKA ramades in av den dansk-isländska konstnären Olafur Eliassons konstverk *Your Star*. Det var en hyllning till årets pristagare och var en oväntad och inspirerande överraskning i det publika rummet. Konstnären såg *Your Star* som en samlingspunkt kring vilken man kunde mötas, diskutera och reflektera. Installationen bestod av en LED-lampa, på 200 meters höjd över Stadshuset, vars ljus kom från förnybar energi som hade samlats in under midsommarhelgen.

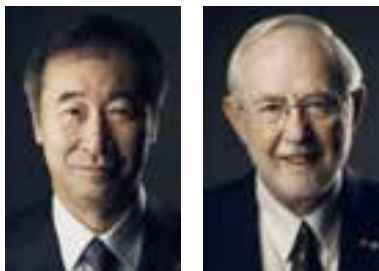

"Årets Nobelpris i fysik handlar om neutriner, universums kanske märkligaste partiklar. Likt spöken tränger de genom de tjockaste väggar – ja, till och med rakt genom hela jordklotet."

PRESENTATION AV 2015 ÅRS NOBELPRIS I FYSIK
TILL TAKAAKI KAJITA OCH ARTHUR B. MCDONALD,
AV OLGA BOTNER, LEDAMOT AV
NOBELKOMMITTÉN FÖR FYSIK

2015 års Nobelpristagare

NOBELPRISET I FYSIK 2015

TILLDELADES

Takaaki Kajita
och Arthur B. McDonald

”för upptäckten av neutrinooscillationer, som visar att neutriner har massa”

PARTIKELFYSIKENS STANDARDMODELL beskriver materiens innersta och inkluderar en fundamental partikel som kallas neutrino som förekommer i tre olika typer, eller identiteter: elektron-, myon- och tauneutrino. Neutriner är, näst efter fotoner, de vanligaste partiklarna i universum och de passerar ständigt genom hela jorden. Knappast något kan stoppa dem; de är naturens mest svårfångade partiklar. I Super-Kamiokande, en underjordisk detektor i en gruva, kunde Takaaki Kajita och medarbetare detektera neutriner som skapades i kollisioner mellan kosmiska partiklar och jordens atmosfär. Vid en annan underjordisk detektor, Sudbury Neutrino Observatory, studerade Arthur B. McDonald och hans forskargrupp neutriner som skapats i kärnreaktioner i solen. Mätningarna visade att neutriner byter identitet på vägen från sitt ursprung till detektorerna. Denna metamorfos kräver att neutriner har massa. De nya observationerna visar därför att standardmodellen, som fordrar att neutriner är masslösa, inte kan vara den kompletta teorin för universums fundamentala byggstenar.

NOBELPRISET I KEMI 2015

TILLDELADES

Tomas Lindahl, Paul Modrich
och Aziz Sancar

”för mekanistiska studier av DNA-reparation”

I LEVANDE CELLER FINNS DNA-MOLEKYLER som bär organismens gener. Att organismens DNA inte förändras är nödvändigt för att den skall leva och utvecklas. DNA-molekylerna är dock inte helt stabila och de kan skadas av yttre påverkan och vid kopieringen av DNA i samband med celledelning. Tomas Lindahl, Paul Modrich och Aziz Sancar har genom studier av främst bakterier visat hur DNA-molekyler lagas och behåller sin genetiska information. Lindahl studerade hur DNA spontant bryts ned och visade hur vissa proteinmolekyler, så kallade reparationsenzymer, avlägsnar och ersätter skadade delar av DNA. Sancar studerade hur DNA skadas av ultraviolett ljus och visade hur andra enzymer reparerar sådana skador. Modrich studerade fel vid kopieringen av DNA och visade hur metylgrupper kopplade till DNA fungerar som signaler för att korrigera felaktiga kopieringar. Upptäckterna har ökat förståelsen av hur den levande cellen fungerar, av orsakerna till cancer och åldrandeprocesser samt bidragit till nya läkemedel mot cancer.

Takaaki Kajita och Arthur B. McDonald under Nobelstiftelsens mottagning den 12 december.

Kemipristagarna innan repetitionen av prisceremonin i Konserthuset.

SAMTLIGA BILDER PÅ DETTA UPPSLAG, FOTO: ALEXANDER MAHMOUD

NOBELPRISET I FYSIOLOGI ELLER MEDICIN 2015

TILLDELADES

**William C. Campbell
och Satoshi Ōmura**

”för deras upptäckter rörande en ny terapi mot infektioner orsakade av parasitmaskar”

Tu Youyou

”för hennes upptäckter rörande en ny terapi mot malaria”

ETT FLERTAL ALLVARLIGA OCH UTBREDDA infektionssjukdomar orsakas av parasiter som sprids av insekter. Flodblindhet orsakas av en liten mask som kan angripa hornhinnan och ge blindhet. Lymfatisk filariasis, eller elefantiasis, orsakas också av en mask och ger kroniska svullnader. I sökandet efter medel mot infektionssjukdomar lyckades Satoshi Ōmura odla fram nya stammar av bakteriesläktet *Streptomyces*, som producerar ämnen som hämmar andra mikroorganismer. Från en av dessa stammar upptäckte William C. Campbell ett ämne, Ivermectin, som i kemiskt modifierad form, Ivermectin, visade sig verksamt mot flodblindhet och elefantiasis. Malaria orsakas av en encellig parasit som ger upphov till kraftiga feberattacker. Efter studier av gamla örtrecept intresserade sig Tu Youyou för sommarmalört och lyckades utvinna ett ämne, Artemisinin, som hämmar malariaparasiten. Läkemedel baserade på pristagarnas upptäckter har inneburit överlevnad och förbättrad hälsa för miljontals människor.

Tu Youyou under Nobelprisceremonin i Konserthuset.

NOBELPRISET I LITTERATUR 2015

TILLDELADES

Svetlana Aleksijevič

”för hennes mångstämmiga verk, ett monument över lidande och mod i vår tid”

SVETLANA ALEKSJJEVITJ skildrar livet i och efter Sovjetunionen genom den enskilda människans erfarenheter. I sina böcker skapar hon utifrån intervjuer ett kollage av en mångfald av röster. Med sina ”dokumentärromaner” rör sig Aleksijevič i gränslandet mellan reportage och skönlitteratur. Hennes centrala verk är sviten ”Utopins röster”, där *Kriget har inget kvinnligt ansikte* berättar om den miljon kvinnor som ingick i Röda armén under andra världskriget, *Bön för Tjernobyl* handlar om kärnkraftskatastrofen i Tjernobyl, *Zinkpojkar* skildrar Sovjetunionens krig i Afghanistan 1979 och *De sista vittnena* består av barns berättelser och upplevelser från östfronten. Sviten avslutas med *Tiden second hand* som handlar om livet efter Sovjetunionens upplösning.

Aleksijevičs böcker innehåller kritik mot de politiska regimerna både i Sovjetunionen och senare Belarus. Detta har medfört att hon periodvis bott utomlands, bland annat i Italien, Frankrike, Tyskland och Sverige.

Litteraturpristagaren deltog i Luciafirande på Rinkebyskolan i Stockholm.

NOBELS FREDSPRIS 2015

TILLDELADES

Kvartetten för nationell dialog

”för dess avgörande bidrag till byggandet av en pluralistisk demokrati i Tunisien i kölvattnet av Jasminrevolutionen 2011”

DEN ARABISKA VÅREN – en våg av protester mot sittande regimer i Nordafrika och Mellanöstern – hade sitt ursprung i Tunisien 2010. Där medförde den så kallade Jasminrevolutionen 2011 att regeringen avgick. I många länder har kampen för demokrati och mänskliga rättigheter bromsats och slagits tillbaka, men i Tunisien har en fredlig process mot demokrati ägt rum. En viktig roll i utvecklingen har spelats av Kvartetten för nationell dialog, som är en sammanlutning av fyra organisationer: fackförbundet UGTT, arbetsgivarorganisationen UTICA, människorättsorganisationen LTDH samt Tunisiens nationella advokatsamfund. Kvartetten bildades 2013 när demokratiseringsprocessen riskerade att bryta samman och ett inbördeskrig hotade. Genom att fungera i en medlande roll skapade kvartetten förutsättningar för en fredlig dialog mellan folket, politiska partier och myndigheter. Härigenom kunde politiska och religiösa skiljelinjer överbryggas och en rad svåra och komplicerade frågor få samlande lösningar.

SVERIGES RIKSBANKS PRIS I EKONOMISK VETENSKAP 2015

TILLDELADES

Angus Deaton

”för hans analys av konsumtion, fattigdom och välfärd”

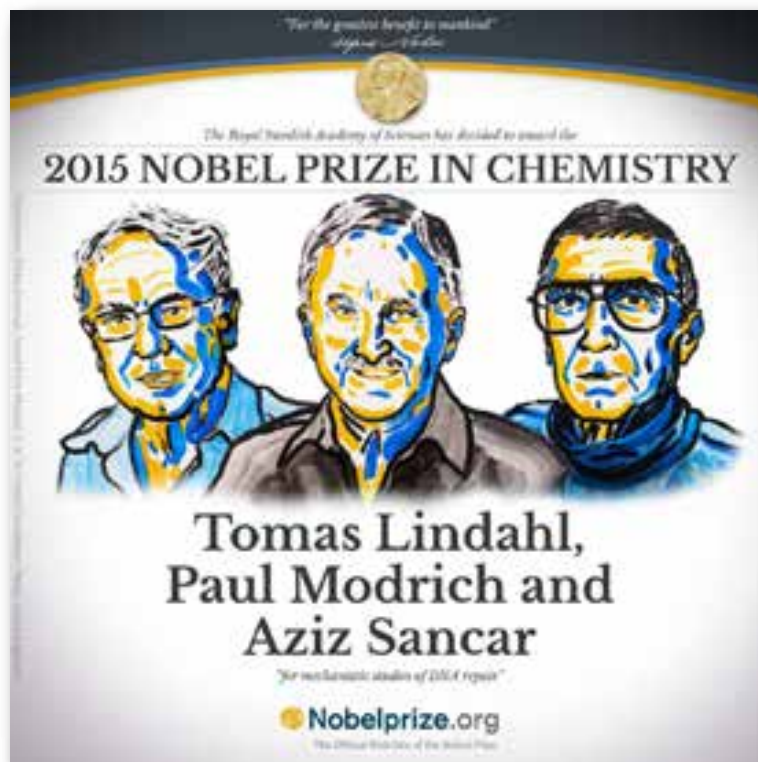
KONSUMTIONEN AV VAROR OCH TJÄNSTER spelar en avgörande roll för människors välfärd och fattigdom. Förståelsen av dessa samband är av stor vikt vid utformning av ekonomisk politik. Angus Deaton har belyst vad och hur enskilda individer väljer att konsumera och hur detta förhåller sig till resultaten i hela samhället. Deatons forskning berör tre olika områden. En del handlar om konsumtion av olika varor: Deaton har utvecklat en modell för att analysera hur konsumtionen av varje vara beror på priset på samtliga varor och på konsumenternas inkomster. En annan del handlar om konsumtion, sparande och inkomster: Deaton har visat att det inte räcker att utgå från samhällets totala konsumtion och inkomster, utan att man måste betrakta individers anpassning av sin konsumtion efter sina inkomster. En tredje del handlar om analys av välfärd och fattigdom: Deaton har visat hur data om enskilda hushålls konsumtion kan användas för att klarlägga mekanismerna bakom ekonomisk utveckling.

Den tunisiska dialogkvartetten under fredsprisceremonin i Oslo.

Angus Deaton med hustru Anne Case och barnbarn.

I samband med tillkännagivandet av 2015 års kemipristagare delades denna post 25 600 gånger och fick 20 000 kommentarer på Facebook.

Stark tillväxt i sociala medier

Vilka är de nya Nobelpristagarna? Varje år rapporterar medier världen över från tillkännagivandena i Stockholm och Oslo. Under oktoberveckan 2015 nåddes i snitt tio miljoner individer varje dag bara i Nobelprisets egna digitala kanaler. Facebook stod för den största tillväxten under året. Här är intresset för Nobelpriset stort hos en ung och engagerad publik.

SOCIALA MEDIER har blivit en självklar del av många människors medievardag. Därför har Nobel Media, som ansvarar för Nobelprisets globala digitala kanaler, de senaste åren byggt upp en stark närvaro i sociala medier.

På plattformar som Facebook och Twitter kan användare skraddarsy sitt informationsflöde, och glädjande nog finns det ett växande intresse att inkludera Nobelpriset i det. Syftet från Nobel Medias sida är att informera om Nobelpriset och pristagarna – att inspirera, engagera och initiera en dialog.

Under 2015 gjordes en särskild satsning på Facebook med mycket lyckat resultat. Räckvidden ökade med 95 procent i de digitala kanalerna jämfört med 2014 och Facebook stod för 63 procent av den totala räckvidden. Antalet följare på Facebook.com/NobelPrize ökade från 200 000 till över 650 000. Under tillkännagivandena

av 2015 års Nobelpriser nåddes i snitt tio miljoner individer per dag i digitala kanaler, varav åtta miljoner på Facebook.

REDAKTIONELLA VAL ligger bakom ökningen. Informationen och berättandet har anpassats till olika digitala plattformar. Merparten av Facebook-

användarna tar del av innehållet på sin mobiltelefon vilket ger nya förutsättningar. De officiella inläggen i samband med tillkännagivandena med namnen på pristagarna, pris-motiveringen och information om priset, var årets mest populära inlägg. Dessa kompletterades med infografik och intervjuer med de nya pristagarna. Illustrationsvideor för varje pristagare producerades specifikt för Facebook-användarna. De fick också möjlighet att ställa frågor om årets pris till kommittémedlemmar från de prisutdelande institutionerna.

Vid Nobelveckan i Stockholm i december lades fokus på att lyfta det visuella berättandet och ge en breddad bild av aktiviteterna. Användarna fick följa med på repetitionerna inför prisutdelningen, vid den officiella porträttfotograferingen, på skol- och museibesök och in i köket där Nobel-

Från
200 000
till över
650 000

Antalet följare på Facebook.com/NobelPrize från början till slutet av 2015.

Svetlana Aleksijevitj under porträttfotograferingen. Bilder som skildrar Nobelpristagare bakom kulisserna uppskattas i Nobelprisets sociala medier.

menyn skapades. Även prisutdelningar, bankettal, uppträdanden och Nobelföreläsningar lyftes fram. Både artisten Anna Ternheims uppträdande och litteraturpristagaren Svetlana Aleksijevitjs föreläsning blev digitala hits. Inför konferensen Nobel Week Dialogue ställdes frågor till Nobelprisets Facebook-publik om årets tema framtidens intelligens med många svar som följde. Följarna utgör gemensamt en stor och nyfiken kunskapsresurs.

INTRESSET FÖR HÖSTENS höjdpunkter kring tillkännagivandena och prisutdelningarna var rekordhøgt i digitala kanaler. Samtidigt var det viktigt att stärka det dagliga berättandet. Här är prisets unika historia med pristagarna och deras upptäckter, verk och insatser en stark resurs: att kunna lyfta fram Marie Curies upptäckter, J.M. Coetzees litterära verk och Martin Luther King

Jr:s gärningar. Den officiella, informationsrika sajten Nobelprize.org utgör fundamentet.

Mycket nytt värdefullt innehåll kunde också vidareförmedlas i sociala medier från Nobelprisets publika verksamheter: Nobel Medias möten och diskussioner, kombinerat med guld-korn från Nobelmuseets och Nobel

Fredssenters samlingar, aktiviteter och utställningar.

DEN ENGAGERADE och snabbt växande publiken på Facebook är förhållandevis ung, den största åldersgruppen bland Nobelprisets följare är 18–24 år. Landet med flest antal följare är Indien. Det digitala landskapet är i konstant förändring. Nobel Media deltar aktivt i utvecklingen för att vara på plattformarna där användarna är – med information och inspiration. En utökad satsning på sociala medier ingår i framtidsplanerna för att nå nya individer och tillsammans med dem utforska berättelserna och diskussionerna om Nobelprisets historia, samtid och framtid.

Nobelpriset i sociala medier:

facebook.com/NobelPrize
twitter.com/NobelPrize

**10
MILJONER**

Under tillkännagivandena av 2015 års Nobelpriser nåddes i snitt 10 miljoner individer per dag i Nobel Medias digitala kanaler.

Ett uppkopplat samtal om hur teknikutvecklingen kommer att förändra vårt sätt att arbeta, mellan David Autor, Joel Mokyr, Leila Janah och ekonomipristagaren Robert J. Shiller, som befann sig på Yale University.

Möten som inspirerar till livslångt lärande

I en serie internationella möten fungerar Nobelpriset som utgångspunkt för en ny form av dialog mellan vetenskap och samhälle. Under mötena behandlas vår tids viktigaste frågor. Syftet är att inspirera människor att söka kunskap, att ifrågasätta och att vilja förstå och förbättra världen.

NOBEL MEDIAS första internationella möteskoncept var Nobel Prize Inspiration Initiative. Här får Nobelpristagarna besöka universitet och forskningscentrum över hela världen och delta i föreläsningar, frågestunder och diskussionspaneler. Särskild vikt läggs vid att främja dialog med yngre forskare. Detta initiativ är nu inne på sitt sjätte år.

I Nobel Week Dialogue – ett evenemang som framgångsrikt har arrangerats sedan 2012 – förs vetenskapen och samhället närmare varandra i diskussioner kring viktiga aktuella frågor. Det arrangeras årligen den 9 december växelvis i Stockholm och Göteborg

och visas dessutom på webben för en global publik, något som ger Nobelveckans officiella program mycket större räckvidd. I programmet deltar såväl Nobelpristagare som ledande

”Föreläsningen fick mig att inse att jag aldrig kommer att släppa min kreativitet.”

NTU-STUDERANDE, NOBEL PRIZE
SERIES SINGAPORE

experter, opinionsledare, beslutsfattare och allmänheten. Närmare hälften av deltagarna är studenter. Dialogen är själva kärnan i mötet, och anledningen till att det har blivit så framgångsrikt är att publiken kan delta i diskussionerna såväl på plats som på webben.

2015 VAR ETT AVGÖRANDE ÅR då två nya internationella koncept lanserades. Det första, Nobel Prize Dialogue, arrangerades i Tokyo den 1 mars av Nobel Media i samarbete med Japan Society for the Promotion of Science. Det är en gratis heldagskonferens där en global fråga behandlas i föreläsningar och tvärvetenskapliga paneler.

BÅDA BILDERNA PÅ DETTA UPPSLAG, FOTO: JONAS BORG

I Tokyo diskuterade sju Nobelpristagare, ledande vetenskapsmän, beslutsfattare och framstående tänkare temat *The Genetic Revolution and its Future Impact*. Under föreläsningar och paneldiskussioner hanterades flera relevanta frågor om allt från personanpassad medicin till människans utveckling. Den globala webbsändningen streamades live så att dialogen kunde fortsätta på webben. Vid evenemanget i Tokyo deltog det japanska kejsarparet.

NOBEL PRIZE SERIES, det andra internationella konceptet som lanserades under året, hölls i Singapore den 5–6 november. Här kombineras konferens, föreläsningar och rundabordssamtal med en utställning och andra mötesmöjligheter. Ett antal utvalda Nobelpristagare deltar i evenemanget tillsammans med studenter, forskare, opinionsledare och allmänheten. I Singapore delade fem Nobelpristagare med sig av sina insikter om *The Future of Learning* som var temat för såväl den stora konferensen som för beslutsfattarnas rundabordssamtal. Singapores president deltog i öppningsceremonin av Nobel Prize Series och

under evenemanget diskuterades strategiska riktningar, utmaningar och möjligheter för utbildningen under 2000-talet. Pristagarna samverkade även med en större publik vid fyra föreläsningar som ägde rum på Nanyang Technological University, Singapore Management University och National Gallery.

Höjdpunkten under Nobel Prize Series i Singapore var invigningen av vandringsutställningen *The Nobel Prize: Ideas Changing the World* på Singapores Art Science Museum. I utställningen, som har producerats av Nobelmuseet, förmedlas historien om Alfred Nobel, Nobelpriset och pristagarna samt om hur Nobelprisbelönade prestationer formar vår värld. Publiken i Singapore fick uppleva en ny installation som för första gången erbjöd digital interaktion med

Alfred Nobels testamente. Här kunde besökarna översätta dokumentet, zooma in på bilderna, få ytterligare fakta och bakgrundsinformation samt göra interaktiva rundturer. Invigningen av utställningen följdes av en middag tillagad av kocken Fredrik Eriksson som hämtat inspiration från menyerna vid Nobelbanketten 1965 som en hyllning till Singapores 50-årsjubileum som självständigt land. Intresset för Nobel Prize Series i Singapore var enormt och i evenemanget deltog över 1 200 personer. Medierna rapporterade om evenemanget i såväl tryckt form som på webben och i tv-nyheter.

Nobel Media kommer att vidareutveckla möteskoncepten för att även i fortsättningen kunna inspirera till livslångt lärande världen över. Under det närmaste året planeras evenemang i bl.a. Japan, Indien och USA.

”Inom vetenskapen är det universum som har kontrollen. Inom konsten är det du.”

SIR HAROLD KROTO, NOBELPRISET I KEMI 1996

Nobel Week Dialogue i Göteborg handlade om framtidens intelligens. Här kunde deltagarna möta bl.a. fysikpristagaren Frank Wilczek som deltog via Skype-teknik och minglade runt som en BEAM-robot.

I anslutning till Nobel Center skapas en publik plats i söderläge på Blasieholmen i Stockholm.

Ett öppet och publikt hus

Nobelprisets nya hem i Stockholm tar ytterligare kliv mot att förverkligas. Byggnadens utformning har under året utvecklats vidare och Atelier Brückner, ett av världens ledande kontor inom utställningsdesign, har tillsammans med Nobelmuseet tagit fram ett första koncept för utställningsverksamhet i Nobel Center.

ALFRED NOBEL ville att Nobelpriset skulle påverka mänskligheten i en positiv riktning. Berättelserna om Nobelpristagarna och deras insatser visar att idéer faktiskt kan förändra världen. I Nobel Center kommer dessa berättelser att vara i fokus. Nobel Center blir ett av Stockholms mest attraktiva besöksmål med en bred verksamhet som ska locka människor från hela världen. I centret kommer besökarna ta del av utställningar och programverksamhet. Skolklasser i alla åldrar bjuds in till centrets skolprogram. Nobelsalen – med ett

auditorium med panoramautsikt över Stockholm – kommer att kunna fungera för såväl Nobelprisutdelningen som för vetenskapliga möten och inspirerande föreläsningar av exempelvis Nobelpristagare.

BAKOM BYGGNADENS TIDLÖSA och eleganta utformning står David Chipperfield och Christoph Felger som 2014 vann den internationella arkitekt-tävlingen. Under året har förslaget utvecklats vidare som en naturlig del i processen att anpassa byggnaden för verksamheten och även beakta de

synpunkter som kom in under Stockholms stads samråd som arrangerades våren 2015. Vägledande i arbetet har varit att prioritera de publika ytorna och se över husets volym.

”Den grundläggande idén är densamma men huset har blivit något mindre och mer tydligt anpassat till Blasieholmen. Vi har sett över alla våningsplan under resans gång och verkligen försäkrat oss om att Nobel Center blir ett levande hus med plats för alla de olika aktiviteter som kommer att arrangeras”, förklarar David Chipperfield.

Creative Mind Lab i Nobel Center blir en plats där man kan utforska vad kreativitet är och få utlopp för sin egen. Här kommer man också att kunna uppleva Alfred Nobels och Nobelpristagarnas livsresor och upptäckter.

”Vi vill iscensätta Alfred Nobels liv och visa på hur Nobelpristagarnas kreativitet och mod kan förändra världen. Besökarna ska beröras av de många spännande berättelser som finns kring Nobelpriset och få en mångbottnad utställningsupplevelse.”

UWE R. BRÜCKNER, GRUNDARE OCH KONSTNÄRLIG LEDARE, ATELIER BRÜCKNER

I APRIL 2015 inledde Nobelmuseet ett samarbete med Atelier Brückner. Tillsammans påbörjade de arbetet med att ta fram ett koncept för utställningarna i Nobel Center. Utställningarnas spridning över flera våningsplan gör att den vertikala sammankopplingen mellan planen blir extra viktig. Här har man testat flera olika tankar om innovativa och spännande installationer som rör sig genom byggnaden.

”Vårt mål är att skapa inspirerande upplevelser för människor från olika delar av världen. Vi vill väcka idéer, föda kreativitet och

skapa framtidstro. Vi vill också att människor från jordens alla hörn ska kunna interagera med Nobel Center och delta i samtal kring stora avgörande framtidsfrågor”, säger Olov Amelin, chef på Nobelmuseet.

AMBITIONEN ÄR att finansiera Nobel Center genom donationer. Under året har 1,05 av de 1,2 miljarder, som är beräknat som den totala kostnaden för byggprojektet, samlats in.

För att säkerställa oberoendet och kvaliteten i den löpande verksamheten kommer den att ha en bred finansiering

via egna intäkter och långsiktigt privat och offentligt stöd, det sistnämnda genom driftsbidrag från staten och Stockholms stad. Ansvaret för den löpande, publika verksamheten i huset kommer att ligga hos den nya Stiftelsen Nobel Center, vars syfte är att främja utbildning, kultur och vetenskaplig forskning.

Följ utvecklingen av Nobel Center:

www.nobelcenter.se
facebook.com/nobelhuset

Stor folkfest när Nobels Fredssenter firade 10 år

Norges statsminister Erna Solberg deltog i firandet.

Redan år 2000 fattade den norska regeringen beslutet att ett fredcenter skulle öppnas i den gamla stationsbyggnaden Vestbanen.

Nobels Fredssenter slog upp portarna första gången den 11 juni 2005 och har sedan dess blivit ett av Oslos mest välbesökta museer. Sommaren 2015 firades tioårsjubileet i fredens tecken tillsammans med Nobelpristagare och Oslobor.

ÖVER 1,75 MILJONER MÄNNISKOR har besökt Nobels Fredssenter sedan det öppnades i den gamla järnvägsstationen Vestbanen, alldeles intill Rådhuset där fredsprisceremonin hålls. Centret har haft över 60 utställningar, varav tio om de fredspris som har delats ut sedan öppningen, och de har välkomnat många fredspristagare och världsledare till sina aktiviteter.

Jubileet skulle firas med röda matan, officiella tal, prominenta gäster och allt som hör till. Men för Nobels Fredssenter var det minst lika viktigt att fira tillsammans med dem som centret finns till för – besökarna: alla turister och Oslobor som engagerar sig i utställningar och evenemang och inte minst alla barn som besöker centret tillsammans med sin förskola, skolklass eller familj. Därför blev lösningen en födelsedagsfest i två delar. Först en stor gratis folkfest utanför centret, dit hela staden var inbjuden och sedan en officiell, mindre tillställning.

LÖRDAGEN DEN 6 JUNI dekorerades hela huset med flaggor och banderoller och torget framför Nobels Fredssenter förvandlades till ett festivalområde med tält fulla av familjeaktiviteter. Det blev

en dag när barn och vuxna, turister och Oslobor hade roligt tillsammans. Det var en dag när förbrödring, dialog och fredlig samvaro stod i fokus. En dag i Nobelprisets anda.

Barnen fick vika papperstranor, tillverka egna jongleringsbollar, få ansiktsmålning och gå cirkusskola.

Det blev också cirkusuppvisning, kemi-show och historieberättande för både vuxna och barn. Många av Nobels Fredssenters samarbetspartner deltog med aktiviteter: Unicef demonstrerade sin School-in-a-box, Röda Korset hade första hjälpen-kurser och serietecknaren Josef Yohannes lärde barnen att skapa en egen superhjälte. Över 5 000 personer deltog i aktiviteterna. Responsen från publiken var överväldigande positiv.

DET OFFICIELLA FIRANDET ägde rum den 10 juni. Hans Majestät Kung Harald och statsminister Erna Solberg närvarade. Pristagarna Shirin Ebadi och Kailash Satyarthi höll båda tal. I sitt anförande betonade statsminister Solberg att Nobels Fredssenter har utvecklats till en levande arena för

”Tack för att ni hjälper oss att fokusera på vad som är viktigt. Att vi är alla medborgare i samma värld. Att det som påverkar dig påverkar mig.”

ERNA SOLBERG, NORGES STATSMINISTER

debatt och diskussion om de viktigaste frågorna i världen. ”Tack för att ni hjälper oss att fokusera på vad som är viktigt. Att vi är alla medborgare i samma värld. Att det som påverkar dig påverkar mig.”

Vd Bente Erichsen sammanfattade de tio första årens verksamhet så här i en intervju med NRK Dagsrevyen:

”Jag tycker verkligen att vi har lyckats. Vi har uppfyllt de drömmar vi hade och nått de mål vi satte upp.”

N:o 13. År 1895 den 1 februari upprestat vid vittnesförhör inför
Stockholms Rådshufvudstads Sjette Afdelning; betygnat
ex officio.
Lösen En krona
aut. a post.

Testament

Jacob Rinders.

Jag undertecknad Alfred Bernhard
Nobel förklarar härmed efter mycket
betänkande min yttersta vilja i afseende
å den egendom jag vid min död kan ef-
terlämna vara följande:
Mina Brorsöner Hjalmar och Ludvig
Nobel, söner af min Bröder Robert Nobel, erhålla
hvardera en Summa af Två Hundra Tusen Kronor;
Min Brorson Emanuel Nobel erhåller Tre
Hundra Tusen och min Brorsdatter Nina Nobel
Ett Hundra Tusen Kronor;
Min Bröder Robert Nobels döttrar Ingelborg
och Tyra erhålla hvardera Ett Hundra Tusen Kronor;
Döttern Olga Boettger, för närvarande bosatt

Att lämna ett avtryck

Den 13 mars 2015 öppnade utställningen *Avtryck/Legacy* på Nobelmuseet i Stockholm. I ett videokonstverk av konstnärerna David Hodge och Hi-Jin Kang Hodge berättade 14 Nobelspristagare om sina förebilder och om vad de själva vill föra vidare. Samtidigt visades Alfred Nobels testamente publikt för första gången.

TESTAMENTET VAR NOBELS sätt att lämna ett avtryck – hans sätt att visa världen vem han egentligen var. Alfred Nobel var inte bara en framgångsrik uppfinnare och affärsman utan också en kulturellt och filosofiskt intresserad världsmedborgare som ville bidra till samhällets positiva utveckling.

Nobels önskan var att merparten av hans förmögenhet skulle delas ut en gång per år i form av priser till dem som hade gjort mänskligheten den största nytta. Därmed satte han sitt avtryck inte bara en gång. Det är ett avtryck som förnyas varje år när de Nobelprisutdelande institutionerna utser nya värdiga arvtagare till Nobels förmögenhet. Därför är testamentet inte bara ett historiskt intressant dokument, utan ett levande kulturarv.

Under den juridiska processen som följde på Alfred Nobels död var testamentet ett viktigt dokument i förhandlingarnas centrum. Det syns

”Individer som förändrar vår världsbild med sina visioner och sitt fokus och sin energi.”

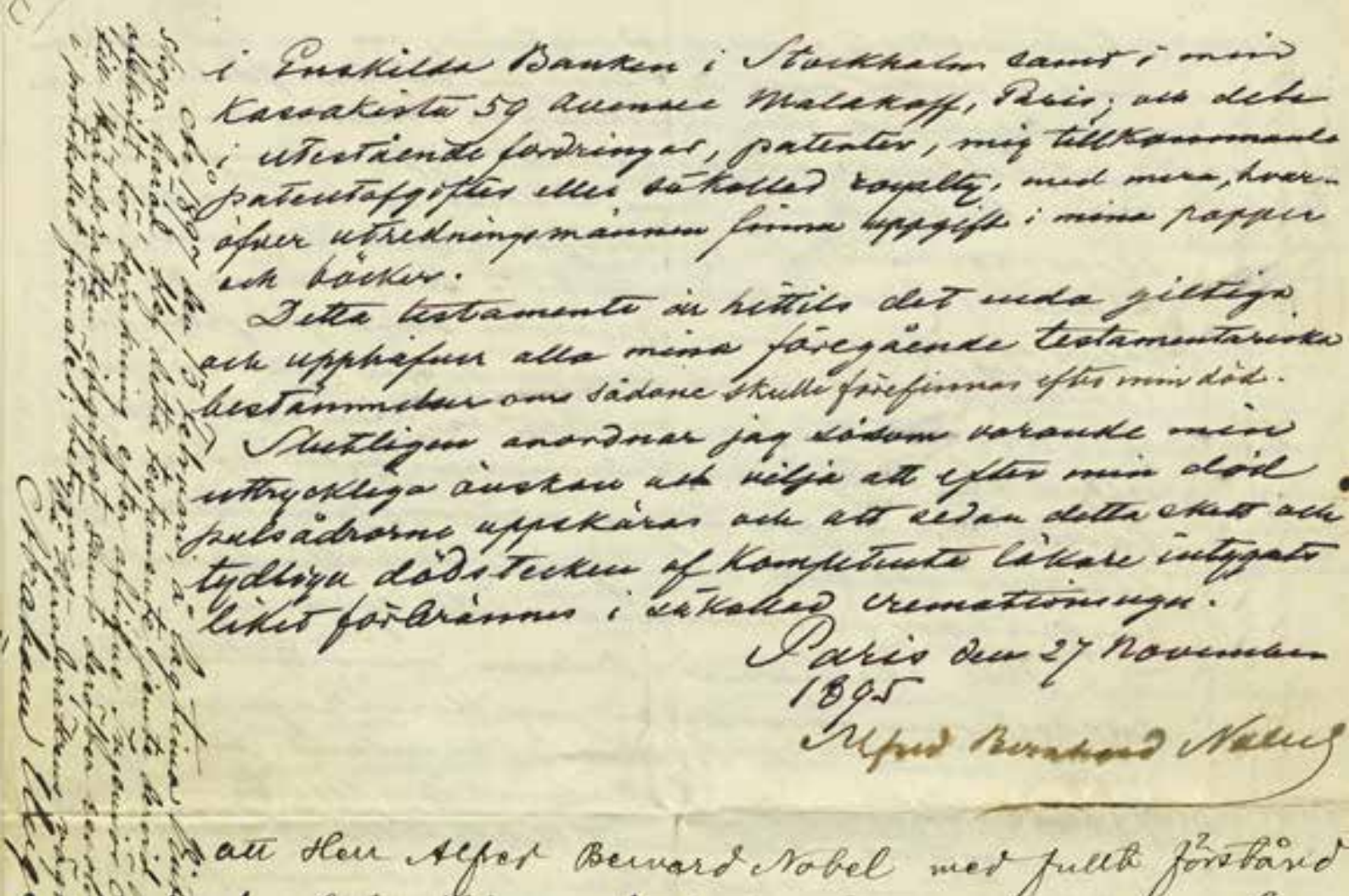
RANDY SCHEKMAN, NOBELPRISET
I FYSIOLOGI ELLER MEDICIN 2013

inte minst på anteckningarna i marginalerna, gjorda av olika personer under den juridiska processens gång. När processen avslutades, i och med Nobelstiftelsens grundande, lästes testamentet in i stiftelsens kassaskåp.

I samband med att testamentet

för första gången skulle visas publikt genomfördes en undersökning av Karin Olsson, papperskonservator från Riksarkivet. Hon kunde kon-

statera att pappret var lite smutsigt efter fingeravtryck, men att det var i gott skick fortfarande efter 120 år. Testamentet består av ett pappersark som är vikt på mitten så att det bildar fyra sidor. Sedan har det vikts en gång till för att få plats i ett litet kuvert.

"Att lämna ett avtryck som inspirerar
människor att ständigt fortsätta kämpa."

LEYMAH GBOWEE, NOBELS FREDSPRIS 2011

Pappret är av standardkvalitet, och texten är skriven med järngallusbläck, som var vanligt 1895, då testamentet skrevs.

ENLIGT INSTRUKTIONERNA i Alfred Nobels testamente inrättades fem Nobelpris; i fysik, kemi, fysiologi eller medicin, litteratur samt fred. Det är en unik blandning av ämnesområden som återges i dessa fem kategorier. Det gör Nobelpriset till ett gränsöverskridande pris som speglar Alfred Nobel som person och de intressen han hade under sitt liv. Det framgick tydligt i testamentet att ingen hänsyn skulle tas till pristagarens nationalitet, något som ifrågasattes i dåtidens Sverige som starkt präglades av nationalistiska strömningar. Här fanns även tydliga

direktiv gällande de prisutdelande institutionerna; Kungl. Vetenskapsakademien skulle utse pristagarna i fysik och kemi, Karolinska Institutet skulle ansvara för medicinpriset, Svenska Akademien för litteraturpriset och en kommitté utvald av Stortinget i Oslo skulle välja fredspristagare.

Nobelpriset har under åren erhållit en unik position. Orsakerna till det är flera. En är att Nobelpriset anses vara ett internationellt pris, i och med instruktionen i testamentet att ingen hänsyn skulle tas till nationalitet i valet av pristagare, en annan är att prissumman har varit hög. Men viktigast är de prisutdelande institutionernas oberoende arbete med att välja pristagare – en uppgift som genom åren har utförts med stor kompetens och noggrannhet.

Som mest får tre pristagare dela på ett Nobelpris och de mottar då sin del av prissumman, ett diplom samt en guldmedalj. Samtliga pristagare bjuds till Stockholm och Oslo för att presentera en Nobelföreläsning och för att ta emot sitt pris.

I SAMBAND MED utställningen *Avtryck/ Legacy* på Nobelmuseet, som sågs av 169 000 besökare, placerades testamentet i en säkerhetsmonter där det veks upp så att besökarna själva kunde läsa de berömda orden som kommit att lägga grunden för världens mest betydelsefulla pris: "Öfver hela min återstående realiserbara förmögenhet förfogas på följande sätt ..."

Alfred Nobel – uppfinnaren, entreprenören och affärsmannen

Alfred Nobel var uppfinnare, entreprenör och en mycket framgångsrik affärsman, ständigt på resande fot mellan sina olika fabriker. Nobel byggde upp en enorm förmögenhet som han valde att testamentera till ett pris. Ett pris som skulle belöna framstående insatser inom de olika områden som engagerade honom mest under hans livstid.

ALFRED NOBEL föddes i Stockholm 1833. Hans far Immanuel var uppfinnare och ingenjör, med varierande framgång. Modern Andriette beskrevs som driftig och intelligent och hon fick försörja familjen när Immanuel efter en konkurs begav sig till Ryssland.

När Immanuel etablerat ett företag inom krigsindustrin kunde han 1842 skicka efter sin familj.

Bröderna Nobel fick en förstklassig utbildning av privatlärare, och vid 17 års ålder behärskade Alfred fem språk; svenska, ryska, engelska, franska och

Bilden på motsatt sida visar Alfred Nobel i San Remo. Ovan hans laboratorium på samma ort. Vid sin död hade Alfred Nobel 355 olika patent.

”Mitt hem är där jag arbetar och jag arbetar överallt.”

ALFRED NOBEL

tyska. Vid denna tidpunkt var Alfred intresserad av poesi och skrev även själv. Fadern, som ogillade Alfreds litterära intresse, skickade honom utomlands för studier med mer naturvetenskaplig inriktning. Han besökte en rad länder och hamnade slutligen i Paris där han studerade kemi hos professor T. J. Pelouze. Där kom Alfred också i kontakt med nitroglycerin, som uppfanns av italienaren Ascanio Sobrero. Det var en högexplosiv vätska som ansågs alltför farlig för att vara användbar.

Alfred Nobel återvände till Sverige och började snart experimentera med nitroglycerin, både med dess framställning och med att göra ämnet tillförlitligt nog att använda i industrin. Arbetet var farligt, och vid en olycka dödades flera personer, däribland hans yngre bror Emil.

SLUTLIGEN LÖSTE Alfred Nobel problemet med den svårhanterliga vätskan genom att blanda den med en typ av

sand; kiselguhr. Resultatet blev en formbar massa, som var lätt att pake- tera och som kunde fraktas och han- teras säkert. Den patenterades 1867 under namnet dynamit. Med paten- teringen av dynamit i olika former tillsammans med tändhatten, vilken han upfunnit tidigare, kom Alfred Nobels stora tekniska och industriella genombrott.

ALFRED NOBEL LEDDE en snabb industri- ell exploatering av sina uppfinningar och byggde upp fabriker och labora- torier över hela världen – Vinterviken i Sverige, Krümmel i Tyskland och Ardeer i Skottland var några av de första. Sammanlagt startades drygt 90 fabriker i 20 länder. Vid sin död hade Alfred Nobel hela 355 patent och läm- nade efter sig en enorm förmögenhet. Alfred Nobel var en man av sin tid som förkroppsligade flera av upplys- ningens centrala idéer, både i sin prak- tiska verksamhet och i sitt tänkande. Han vävde samman sina religiösa

tvivel med tron på naturvetenskapen, han var en sann teknikoptimist och entreprenör som deltog aktivt i indu- strialiseringsprocessen.

ALFRED NOBEL AVLED den 10 december 1896 i sitt hem i San Remo, Italien och det blev stor uppståndelse när hans testamente offentliggjordes. Han hade angivit att större delen av hans förmögenhet skulle användas till att belöna framstående insatser inom fysik, kemi, fysiologi eller medicin, litteratur och fred. Testamentet ifråga- sattes av släktingar, myndigheter i ett flertal länder och av Sveriges Kung Oscar II. Så inleddes en lång process att förverkliga Alfred Nobels vision. Efter några års komplicerade proces- ser, ledda av testamentsexekutorerna Ragnar Sohlman och Rudolf Lillje- quist, kunde Nobelstiftelsen bildas år 1900 och året därpå delades de första Nobelprisen ut.

"Du är optimist, skeptiker och humanist. Och framför allt är du empiriker – alltid fast besluten att konfrontera det vi tror oss veta med det vi kan veta. Precis som Alfred Nobel."

PRESENTATION AV 2015 ÅRS SVERIGES RIKSBANKS PRIS
I EKONOMISK VETENSKAP TILL ALFRED NOBELS MINNE
TILL ANGUS DEATON, AV PROFESSOR TORE ELLINGSEN

PORTRÄTTFOTON: ALEXANDER MAHMOUD

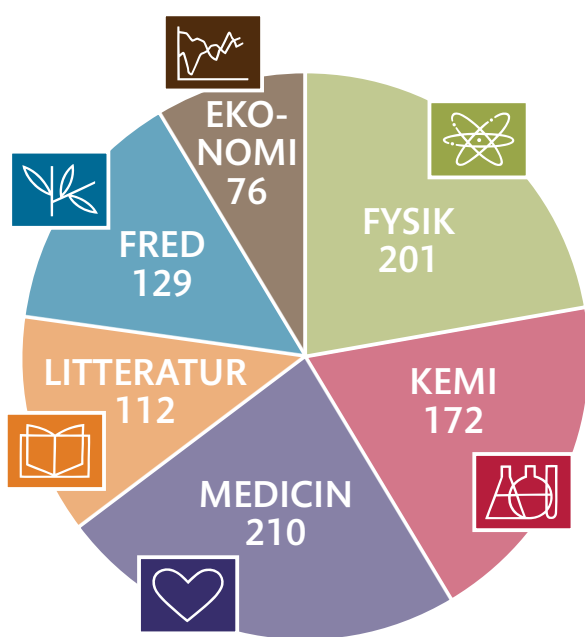

"Upptäckten av Artemisinin har lett till utvecklingen av ett nytt läkemedel som räddat livet på miljontals människor och halverat dödligheten i malaria under de senaste 15 åren."

PRESENTATION AV 2015 ÅRS
NOBELPRIS I FYSIOLOGI ELLER MEDICIN
TILL TU YOUYOU, AV PROFESSOR HANS FORSSBERG

För mänsklighetens största nytta sedan 1901

Med sitt pris ville Alfred Nobel belöna dem som gjort mänskligheten den största nytta. I december 2015 hade Nobelpriset och Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne delats ut till 900 pristagare. Det är individer och organisationer som har bidragit till en bättre värld genom sina vetenskapliga upptäckter, sitt litterära skapande och sitt arbete för fred och konfliktlösning.

Diagrammet visar antalet pristagare i vardera priskategori.

900 PRISTAGARE

Det totala antalet som har tilldelats Nobelpriset och Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne.

573 NOBELPRIS OCH 900 NOBELPRISTAGARE

874 pristagare och 26 organisationer har tilldelats Nobelpriset och Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne mellan 1901 och 2015. Några har mottagit priset mer än en gång vilket innebär att totalt 870 individer och 23 unika organisationer har fått priset.

Ett Nobelpris kan delas mellan som mest tre individer. Av de olika priskategorierna har medicinpriset delats på tre flest gånger och det har flest pristagare: 210. Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne, som delades ut första gången 1969, har minst antal pristagare: 76. De 23 organisationer som har tilldelats Nobelpriset är alla fredspristagare.

59 ÅR

Medelåldern för pristagare i samtliga priskategorier.

NOBELPRISTAGARE OCH ÅLDER

Medelåldern för Nobelpristagare i samtliga priskategorier mellan 1901 och 2015 är 59 år. Priskategorin med den högsta medelåldern är ekonomisk vetenskap med 67 år. Fysik är den priskategori som har lägst medelålder: 55 år.

BELÖNADE TRE GÅNGER

Internationella Rödakorskommittén (ICRC) har tilldelats Nobels fredspris tre gånger. Dessutom fick organisationens grundare, Henri Dunant, det första fredspriset 1901.

MARIE CURIE

Marie Curie upptäckte grundämnena radium och polonium. Hon är den enda kvinnan som har tilldelats Nobelpriset två gånger, i fysik 1903 och kemi 1911. Mellan 1901 och 2015 har Nobelpriset och Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne tilldelats kvinnor 49 gånger.

ALBERT EINSTEIN

Albert Einstein är mest känd för sin relativitetsteori, men det var lagen om den fotoelektriska effekten som gav honom Nobelpriset i fysik 1921. Tillsammans med Martin Luther King Jr. och Marie Curie är Einstein en av de mest populära Nobelpristagarna enligt sökningarna på webbplatsen Nobelprize.org.

JOHN F. NASH JR.

John F. Nash Jr., ekonomipristagaren som belönades 1994 för sitt arbete inom spelteori, avled i maj 2015. I en intervju från 2004 beskriver han upplevelsen att tilldelas Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne:

”Det hade en enorm inverkan på mitt liv, mer än för de flesta pristagare eftersom jag var i en ovanlig situation. Jag var arbetslös vid den tidpunkten. [...] Jag citerades ofta i ekonomi- och matematiklitteratur, men det är något helt annat att få ett officiellt erkännande. Det förändrade mitt liv.”

”Detta pris går inte bara till mig. Det går till de glömda barn som vill ha en utbildning. Det går till de skrämda barn som vill ha fred. Det går till de barn utan röst som vill ha förändring.”

NOBELFÖRELÄSNING AV
FREDSPRISTAGAREN MALALA YOUSAFZAI,
OSLO DEN 10 DECEMBER 2014

MALALA YOUSAFZAI

Malala Yousafzai var bara 17 år gammal när hon mottog Nobels fredspris 2014 och därmed den yngsta Nobelpristagaren genom tiderna. Under riskfyllda omständigheter har hon redan hunnit kämpa för flickors rätt till utbildning i flera år.

ORGANISATIONEN RUNT NOBELPRISET

NOBELPRISET omges av ett nätverk av organisationer och institutioner som har olika uppgifter med anknytning till priset. Under det senaste decenniet har organisationsstrukturen växt, framför allt när det gäller verksamheter med syfte att inspirera och förmedla kunskap om Nobelpriset.

VAD GÖR NOBELSTIFTELSEN?

Nobelstiftelsen, en privat stiftelse etablerad 1900, är ytterst ansvarig för att intentionerna i Alfred Nobels testamente uppfylls. Stiftelsens främsta uppgifter är att förvalta Alfred Nobels efterlämnade kapital samt de stora immateriella värdena kopplade till Nobelpriset som har utvecklats över tiden. Det är stiftelsen som finansierar själva prissumman och de prisutdelande institutionernas oberoende arbete med att utse Nobelpristagare. Stiftelsen har också ett övergripande ansvar för att processer och regelverk hos de prisutdelande institutionerna är korrekta och håller en hög kvalitet.

VEM VÄLJER NOBELPRISTAGARE?

I linje med de instruktioner som Alfred Nobel förmedlar i sitt testamente hanteras processen att självständigt och med kompetens utse Nobelpristagare av följande institutioner:

KUNGL. VETENSKAPSAKADEMIEN –

Nobelpriset i fysik och kemi samt Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne

NOBELFÖRSAMLINGEN VID KAROLINSKA INSTITUTET –

Nobelpriset i fysiologi eller medicin

SVENSKA AKADEMIEN –

Nobelpriset i litteratur

NORSKA NOBELKOMMITTÉN (en kommitté bestående av fem personer som utses av norska Stortinget) – Nobels fredspris

Läs mer om de prisutdelande institutionerna och hur de utser Nobelpristagare på sid. 26–27.

NOBELPRISET SOM INSPIRATIONSKÄLLA

Till Nobelsfären hör också ett antal externfinansierade enheter vars främsta uppgift är att sprida information och kunskap om Nobelpriset och genom Nobelpristagarnas berättelser engagera och inspirera människor världen över. Under 2015 har den ideella föreningen Nobel Foundation Rights Association ersatts av Alfred Nobels Minnesstiftelse. Minnesstiftelsen har en övergripande funktion som paraplyorganisation för följande enheter:

NOBEL GROUP INTERESTS AB, Stockholm

NOBEL MEDIA AB, Stockholm

NOBELMUSEET AB, Stockholm

NOBELHUSET AB, Stockholm

NOBELS FREDSPRIS – FORSKNING OG INFORMASJON AS, Oslo

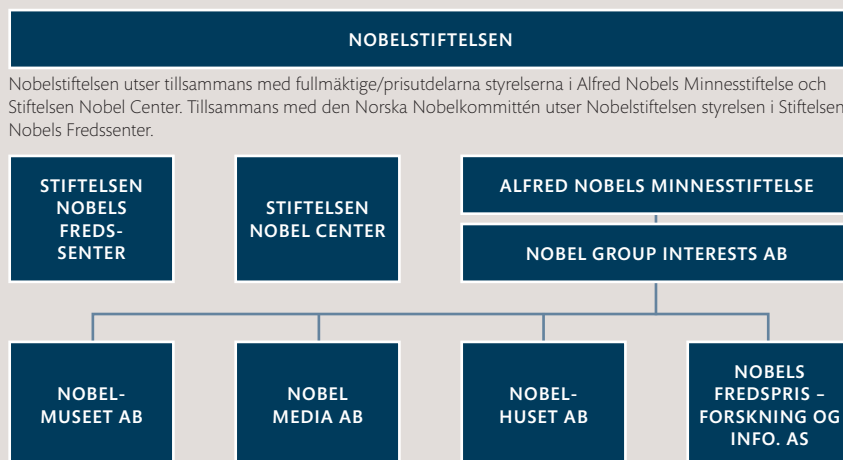
STIFTELSEN NOBELS FREDSSENTER, Oslo

STIFTELSEN NOBEL CENTER, Stockholm

Enheterna ovan är alla externt finansierade, t.ex. via bidrag från statliga eller lokala myndigheter, utbildningsorganisationer, filantropiska enheter eller via samarbeten med externa sponsorer. Företagen inom Nobelsfären har inte något inflytande över eller tillgång till nominerings- eller beslutsprocesserna kopplade till Nobelpriset. Först efter offentliggörandet av Nobelpristagarna kan dessa organisationer sprida information om innevarande års pristagare.

”Att fortsätta utveckla våra internationella informationsinsatser är viktigt för att bevara Nobelprisets ställning och sprida dess budskap till en global publik. Det finns också goda skäl att stimulera insatser i Nobelprisets anda som uppmuntrar kreativitet och nytänkande och som därmed kan bidra till lösningar på vår samtids och framtids stora utmaningar. Det stöd som bolagen får via sina respektive sponsorer är en förutsättning för att kunna driva och expandera dessa verksamheter,” säger Lars Heikensten, verkställande direktör för Nobelstiftelsen.

ORGANISATIONSSTRUKTUR I MARS 2016

Den medalj som delas ut för priserna i fysik, kemi, fysiologi eller medicin samt litteratur är skapad av gravören Erik Lindgren.

FOTO: ALEXANDER MAHMOUD

INSTITUTIONERNA SOM VÄLJER NOBELPRISTAGARE

I SITT TESTAMENTE anger Alfred Nobel vilka institutioner som ska utse pristagare inom respektive prisområde. Han väljer förmodligen de akademiska institutioner i samhället som han anser mest lämpade för uppgiften. Alfred Nobel är däremot mindre specifik när det gäller den organisation som ska förvalta pengarna. Det som sedermera blev Nobelstiftelsen omnämns i testamentet endast som en fond.

Nobelprisets internationella särställning beror i stor utsträckning på de prisutdelande institutionernas sekellånga oberoende arbete med att utse Nobelpristagare. Att man i det här arbetet har engagerat framstående kompetens inom de egna organisationerna och omfattande internationell expertis har spelat en avgörande roll.

KUNGL. VETENSKAPSAKADEMIEN utser Nobelpristagarna i fysik och kemi. Dessutom utser Kungl. Vetenskapsakademien

mottagarna av Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne, instiftat 1968 i samband med Riksbankens 300-årsjubileum. Akademien har cirka 450 svenska och cirka 175 utländska ledamöter. Nobel församlingen vid Karolinska Institutet utser Nobelpristagarna i fysiologi eller medicin. Nobel församlingen har 50 ledamöter. Svenska Akademien utser Nobelpristagarna i litteratur. Akademien har 18 ledamöter.

Samtliga dessa institutioner utser särskilda Nobelkommittéer med tre till fem ledamöter, en sekreterare och i vissa fall även adjungerade. Ledamöterna väljs för en period om tre år och får sitta max tre perioder i följd. Nobelkommittéerna bearbetar nomineringarna till respektive Nobelpris och gör omfattande utredningar angående ett urval av de nominerade.

Nobelkommittéerna lägger därefter fram sitt förslag avseende Nobelpristagare för respektive prisutdelande institution. Själva beslutet om vilka som ska till-

delas Nobelpris fattas således inte av respektive Nobelkommitté utan av den prisutdelande institutionens samtliga ledamöter.

När det gäller fredspriset hänvisar Alfred Nobel i sitt testamente till Stortinget i Norge. De utser de fem ledamöter som bildar Norska Nobelkommittén. Norska Nobelkommittén skiljer sig från övriga prisutdelande institutioner på så sätt att den ansvarar både för utredningsarbetet och prisbeslutet.

I SEPTEMBER VARJE ÅR skickar respektive Nobelkommitté ut individuella inbjudningar till tusentals ledamöter av akademier, universitetsprofessorer och andra vetenskapsutövare i ett stort antal länder, tidigare pristagare, ledamöter av parlamentariska församlingar, m.fl. Valet av adressater sker på ett sådant sätt, att så många länder och universitet som möjligt blir representerade över tiden. När det

VAL AV NOBELPRISTAGARE

gäller Nobels fredspris är det en betydligt bredare krets som kan nominera utan att få en inbjudan från Norska Nobelkommittén. Detta nomineringsförfarande skiljer Nobelpriset från många andra priser där det är den ansvariga kommittén som utser både nominerade och pristagare.

De som har fått en inbjudan får möjlighet att föreslå Nobelpriskandidater för det kommande året. Förslagen som är konfidentiella, ska vara kommittéerna tillhanda senast den 31 januari det år prisförslaget gäller.

Rutinerna kan variera något mellan de olika Nobelkommittéerna men urvalsprocessen är i stora drag densamma för alla priskategorier. Man kontrollerar först att nomineringarna har skickats in av personer som faktiskt har rätt att nominera.

Eftersom en nominering bara är giltig för innevarande år är det vanligt att vissa kandidater föreslås gång på gång. Vissa kandidater föreslås också av flera olika nominerare under samma år. Nomineringarna registreras och sammanställs i en lista. Denna lista bearbetas i olika faser under våren och består till en början av ett större urval som sedan reduceras till ett mindre antal kandidater. Om dessa kandidater gör man utredningar med assistans av inhemska och utländska experter. Under sommaren sammanställer Nobelkommitténs medlemmar en omfattande rapport om den eller de kandidater som föreslås för årets Nobelpris. Förslaget presenteras för ledamöterna i den prisutdelande institutionen under september månad. Det slutgiltiga valet av

Nobelpristagare sker genom en omröstning. Prisbesluten tillkännages på respektive prisutdelande institution omedelbart efter omröstningen, vanligen under första hälften av oktober. Enligt Nobelstiftelsens stadgar kan prisen fördelas lika på två arbeten men högst mellan tre personer. Alla dokument kopplade till nomineringsförfarandet och utredningsarbetet är sekretessbelagda i 50 år.

MER INFORMATION om de prisutdelande institutionerna finns på deras respektive webbplatser:

www.kva.se
www.nobelprizemedicine.org
www.svenskaakademien.se
www.nobelpeaceprize.org

NOBELPRISUTDELNINGEN I STOCKHOLMS KONSERTHUS,
 FOTO: ALEXANDER MAHMOUD

NOBELSTIFTELSEN

NOBELSTIFTELSEN är en privat stiftelse som upprättades år 1900 med utgångspunkt i Alfred Nobels testamente och de grundstadgar som fastställdes i anslutning till testamentet. Nobelstiftelsens uppdrag är att förvalta Alfred Nobels förmögenhet. Förvaltningen ska ske på ett sådant sätt att den ekonomiska basen för Nobelpriset säkras i ett långsiktigt perspektiv och oberoendet garanteras för de Nobelprisutdelande institutionerna i deras arbete med att utse pristagare. Vidare är det Nobelstiftelsens uppdrag att stärka Nobelpriset position genom att förvalta och utveckla de varumärken och immateriella tillgångar som har byggts upp under Nobelprisets drygt hundraåriga historia. Nobelstiftelsen strävar också efter att tillvarata de prisutdelande institutionernas gemensamma intressen och att representera Nobelfären utåt. Under de senaste två decennier har ett antal publika verksamheter utvecklats med syfte att inspirera och sprida kunskap om Nobelpriset.

Nobelstiftelsen har ett övergripande ansvar för Nobelveckan i december i Stockholm. Det är en vecka med omfattande program för Nobelpristagarna som kulminerar i Nobelprisutdelningen och Nobelbanketten den 10 december. Båda dessa evenemang planeras och genomförs av stiftelsen. 2015 års Nobelvecka avslutades med en mottagning för Nobelpristagarna på Nobelstiftelsen där även

representanterna för fredspristagaren, den tunisiska dialogkvartetten, deltog.

NORSKA NOBELINSTITUTET instiftades 1904 och fungerar som Norska Nobelkommitténs sekretariat och Nobelstiftelsens filial i Oslo. Institutet administrerar aktiviteterna kring utdelandet av Nobels fredspris, som presskonferens, prisutdelning och bankett.

Nobelstiftelsen har under året formaliserat sin mer än halvsekelånga relation med arrangörerna av Lindau Nobel Laureate Meetings. Verksamheten omfattar uppskattade möten i Lindauområdet mellan studenter och Nobelpristagare i de natur- och samhällsvetenskapliga kategorierna.

MARKNADSVÄRDET på Nobelstiftelsens totala investerade kapital uppgick vid slutet av 2015 till 4 065 mkr. Placeringskapitalet fördelade sig på 44 % aktier, 15 % räntebärande tillgångar samt 41 % alternativa tillgångar. Årets avkastning på placeringskapitalet var 7,3 %. Under 2015 uppgick den totala summan för samtliga Nobelpris och verksamhetens kostnader till 98,0 mkr. Den fördelar sig på tre huvudkategorier; priserna och ersättningarna till prisgrupperna 66,9 mkr, Nobelveckan i Stockholm och Oslo 16,9 mkr samt administration m.m. 14,2 mkr. Närmare information om Nobelstiftelsens ekonomiska förvaltning finns i stiftelsens

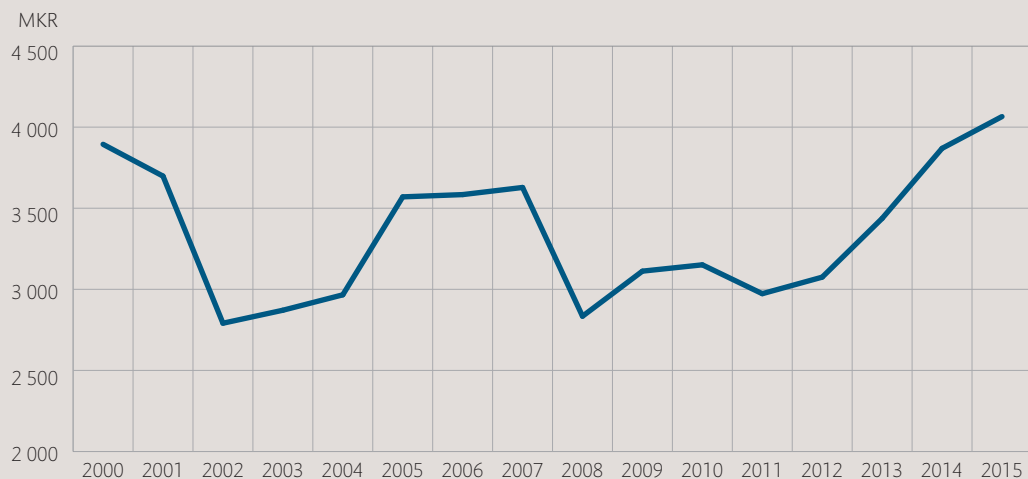
årsredovisning för 2015 som publicerats på Nobelprize.org.

Nobelstiftelsen administrerar även Nobelsymposier inom respektive prisområde. Under 2015 hölls två Nobelsymposier: NS 159 *Adaptive immunity: Defence and Attack*, organiserat av professor Klas Kärre samt NS 158 *Free Electron Laser Research* organiserat av professor Mats Larsson.

DE NOBELPRISUTDELANDE institutionerna; Kungl. Vetenskapsakademien, Nobel-församlingen vid Karolinska Institutet, Svenska Akademien samt Norska Nobelkommittén, utser för två kalenderår i sänder femton ledamöter till Nobelstiftelsens fullmäktige. Av dessa väljer Vetenskapsakademien sex representanter och de övriga prisutdelarna vardera tre. Utöver dessa ledamöter utser Vetenskapsakademien fyra och övriga prisutdelare två suppleanter. Fullmäktige väljer inom sig ordförande. Fullmäktiges viktigaste uppgift är att utse Nobelstiftelsens styrelse och granska Nobelstiftelsens bokslut.

NOBELSTIFTELSENS STYRELSE, som har sitt säte i Stockholm, består av sju ledamöter och två suppleanter utsedda av Nobelstiftelsens fullmäktige. Styrelseledamöter och suppleanter väljs för en period av två år i taget. Styrelsen väljer inom sig ordförande, vice ordförande och verkställande direktör.

MARKNADSVÄRDET PÅ NOBELSTIFTELSENS TOTALA INVESTERADE KAPITAL, NOMINELLT VÄRDE (2000–2015)

Nobelstiftelsens kapital föll under IT-kraschen 2000–2003 och under den senaste finanskrisen 2007–2008, vilket främst berodde på en hög andel aktier. På senare år har flera förändringar i förvaltningen genomförts, bland annat har en större andel av kapitalet investerats i alternativa tillgångar. Från 2011 har kapitalet vuxit från 3 miljarder till dryga 4 miljarder SEK i slutet av 2015.

Aziz Sancar tar en titt på sitt Nobeldiplom under besöket på Nobelstiftelsen.

Wided Bouchamaoui, ledare i UTICA och en av fyra representanter i den tunisiska dialogkvartetten.

Två studenter passar på att få en pratstund med medicinpristagaren William C. Campbell under mottagningen på Nordiska Museet.

NOBELSTIFTELSEN

The Nobel Foundation

Antal anställda: 11

VD: Lars Heikensten, ek. dr.

Etablerat: 1900

Org nr: 802002-4462

Adress: Sturegatan 14, Stockholm

Kontakt: media@nobel.se, 08-663 09 20

Webbplats: www.nobelprize.org/nobel_organizations/nobelfoundation/

STYRELSE 2015

Carl-Henrik Heldin, professor, ordförande

Professor **Göran K. Hansson**, vice ordförande, Kungl. Vetenskapsakademiens ständige sekreterare

Ekonomie doktor **Lars Heikensten**, verkställande direktör

Professor **Peter Englund**, Svenska Akademiens ständige sekreterare (t o m 2015-11-30)

Professor **Sara Danus**, Svenska Akademiens ständige sekreterare (fr o m 2015-12-01)

Rådgiver **Kaci Kullmann Five**, Ordförande i Norska Nobelkommittén

Professor **Urban Lendahl**, sekreterare i Nobelförsamlingen vid Karolinska Institutet och i Medicinska Nobelkommittén

MSc **Tomas Nicolin**

Professor **Lars Bergström**, sekreterare i Nobelkommittén för fysik, suppleant

Professor **Gunnar von Heijne**, sekreterare i Nobelkommittén för kemi, suppleant

NOBEL MEDIA AB

NOBEL MEDIA SPRIDER KUNSKAP

Nobelprisbelönade insatser och stimulerar intresset för vetenskap, litteratur och fred i enlighet med Alfred Nobels vision. Företagets verksamhet har två huvudinriktningar. Den första är digital spridning och publicering av innehåll på den officiella webbsidan Nobelprize.org, genom poddsändningar samt i sociala medier. Den andra är internationella, inspirerande evenemang såsom Nobel Week Dialogue, Nobel Prize Dialogue, Nobel Prize Series och Nobel Prize Inspiration Initiative – i samtliga evenemang deltar Nobelpristagare. Nobel Media producerar även den årliga Nobel Prize Concert i Stockholm samt administrerar utgivningslicenser, arkivförsäljning och direktsändningsrättigheter till prisceremonierna i Stockholm och Oslo.

Den digitala utveckling som genomfördes under 2015 gjorde att Nobelpriset fick en betydligt större global publik. Genom de digitala plattformarna nås nu nästan dubbelt så många människor som under 2014. En bidragande orsak till framgången var att stort fokus lades vid Nobelprisets officiella Facebooksida (se separat artikel på sid. 8).

OKTOBERVECKAN, då Nobelpristagarna tillkännagavs, och Nobelveckan i december fick mycket höga besökssiffror jämfört med tidigare år. Tillkännagivandena direktsändes på Nobelprize.org och på YouTube. Videoporträtt av de nya pristagarna som tagits fram särskilt för sociala medier fick miljontals visningar. De visades även på storskärm på Times Square i New York.

Sveriges television (SVT) producerade de årliga direktsändningarna från Nobelprisutdelningen och banketten i Stockholm, medan norska televisionen (NRK) producerade den årliga fredsprisutdelningen i Oslo. De internationella sändningsrättigheterna distribuerades av

Nobel Media via de globala nyhetsbyråerna Reuters, APTN, AFP samt Europeiska radio- och TV-unionen (EBU). SVT producerade även en direktsändning från Nobel Prize Concert i Stockholm som distribuerades till EBU-medlemmar.

Under Nobelveckan 2015 lystes Stockholmshimlen upp av en ny, starkt lysande stjärna. Den dansk-isländske konstnären Olafur Eliassons offentliga konstverk *Your Star* var en hyllning till pristagarnas vetenskapliga och litterära prestationerna och till betydelsen av att vi alla bidrar med nya idéer i vardagen. *Your Star*, som genomfördes på uppdrag av Nobel Media, bestod av en solenergi-driven LED-lampa vars batteri laddats under de långa, ljusa midsommardagarna för att sedan föra med sig ett spår av sommaren i den mörka vinternatten.

UNDER 2015 LANSERADES TVÅ NYA möteskoncept: Nobel Prize Dialogue och Nobel Prize Series. Den första Nobel Prize Dialogue arrangerades i Tokyo den 1 mars. Sju Nobelpristagare, världsledande vetenskapsmän, beslutsfattare och framstående tänkare diskuterade *The Genetic Revolution and its Future Impact*. Nobel Prize Series hölls i Singapore den 5–6 november – ett koncept där konferens, föreläsningar och rundabordssamtal kombineras med en utställning och andra mötesmöjligheter. Ett antal Nobelpristagare deltog i evenemanget. I Singapore var *The Future of Learning* temat såväl för den stora konferensen som för ett rundabordssamtal.

Nobel Week Dialogue, som nu är inne på sitt fjärde år, arrangerades 2015 åter i Göteborg. 1 500 personer deltog i det fullsatta evenemanget som hölls på Swedish Exhibition and Congress Center. Årets tema var vetenskapliga och kulturella perspektiv på *The Future of Intelligence*. Ämnen såsom mänsklig och artificiell intelligens samt framtiden för arbete och kreativitet debatterades

av flera världsberömda experter samt sju Nobelpristagare. Evenemanget direktsändes på www.nobelweekdialogue.org och diskussionerna på webben var livliga. Syftet med det kostnadsfria heldagsseminariet är att överbrygga klyftan mellan vetenskapen och samhället genom att ge allmänheten och det vetenskapliga samfundet möjlighet att föra en dialog om globala frågor som rör oss alla.

NOBEL PRIZE INSPIRATION INITIATIVE är nu inne på sitt sjätte år. Initiativet är ett globalt program där Nobelpristagare samverkar med vetenskapliga grupper vid universitet och forskningscentrum världen över. År 2015 hölls evenemangen i Brasilien och USA. Nobelpristagarna deltog i föreläsningar, frågestunder och diskussionspaneler på sex institutioner i fem städer. Särskild vikt läggs vid att främja generationsmöten med unga, lovande forskare. De inspirerande utbyten som initiativet leder fram till dokumenteras på video, vilket gör att det kan delas med en större publik på webben.

UNDER 2015 FORTSATTE Nobel Media att samarbeta med olika företag och organisationer i aktiviteter som arrangerades i Sverige och på andra platser runt om i världen. Exempel på partner är Akademiska hus, Akamai, AstraZeneca, Carl Bennet AB, Göteborgs Stad, DNB, Ericsson, Japan Society for the Promotion of Science, JP Morgan, Microsoft, Nanyang Technological University Singapore, Region Västra Götaland, Saab, Sandvik, Scania, Sten A Olssons Stiftelse för Forskning och Kultur, Stockholm Business Region och Volvo Group.

Medicinstagaren Tu Youyous illustrerade porträtt växer fram i en video i samband med tillkännagivandet i oktober 2015.

"Det är väldigt inspirerande." Sagal Aden var en av många studenter som deltog i Nobel Week Dialogue i Göteborg.

PROGRAM 2016

20–21 MARS

Nobel Prize Series arrangeras i Dubai, Förenade Arabemiraten

2–3 MAJ

Nobel Prize Inspiration Initiative i Paris

OKTOBER

Direktsändning av tillkännagivandet av 2016 års Nobelpris på Nobelprize.org

NOVEMBER

Internationellt möte, plats meddelas senare

DECEMBER

Intervjuer med årets Nobelpristagare och direktsändning från Nobelföreläsningarna på Nobelprize.org

8 DECEMBER

Nobel Prize Concert på Konserthuset i Stockholm

För mer information: www.nobelprize.org, facebook.com/NobelPrize, twitter.com/NobelPrize

9 DECEMBER

Nobel Week Dialogue, gratis heldagsseminarium på Stockholm City Conference Center

10 DECEMBER

Direktsändning av Nobelprisutdelningarna i Oslo och Stockholm

11 DECEMBER

Inspelning av rundabordssamtalet Nobel Minds

Som en del av Nobel Prize Inspiration Initiative kommer Nobelpristagare att delta i internationella seminarier som arrangeras på olika universitet och på AstraZenecas forskningscentrum runt om i världen. 2016 års föreläsningar kommer att hållas i Frankrike, Sydkorea, Japan och Kina.

Nobelmedia

Antal anställda: 13 i Stockholm och 2 i London

Omsättning: 50 086 tkr

VD: Mattias Fyrenius

Etablerat: 2004

Org nr: 556667-5194

Adress: Sturegatan 14, Stockholm

Kontakt: info@nobelmedia.se, 08-663 17 22

Webbplats: www.nobelprize.org/nobel_organizations/nobelmedia

STYRELSE 2015

Lars Heikensten, ek. dr., vd för Nobelstiftelsen, ordförande

Patrik Hadenius, vd och chefredaktör, Forskning & Framsteg

Ove Joanson, vd för Media Conglomerate

Marie Nilsson, vd för Mediavision

Olav Njølstad, professor, direktör för det Norska Nobelinstitutet

Daniel Birnbaum, direktör Moderna Museet, Stockholm

Juleen Zierath, professor, ordförande i Nobelkommittén för fysiologi eller medicin

Erika Lanner, jurist, Nobelstiftelsen, suppleant

NOBELMUSEET AB

NOBELMUSEET AB har uppdraget att långsiktigt värna Nobelprisets ställning genom att bedriva bl.a. musei-, informations-, forskningsverksamhet med koppling till Nobelpriset. Nobelmuseet vill sprida kunskap om de ämnesområden som Alfred Nobel i sitt testamente omnämner för sitt pris. Museet vill också vara ett kulturhus och en mångfacetterad mötesplats där besökarna kan välja att delta i samtal, föredrag, familjeprogram och mycket annat. Med Nobelpriset som den givna utgångspunkten för all verksamhet har utbudet sedan starten varit brett och lockat publik i alla åldrar. Under 2015 slogs återigen publikrekord då museet tog emot nära 220 000 besökare i sina lokaler vid Stortorget i Gamla Stan i Stockholm.

ETT NOBEL CENTER på Blasieholmen kommer att innebära stora förändringar i det publika utbudet kring Nobelpriset. För att bidra till den utvecklingen kommer museet att utveckla sin verksamhet så att den kan skalas upp för sin framtida placering i nya lokaler. Museets utställningsproduktion kan under kommande år fungera som en testbädd för den verksamhet man vill bedriva i framtiden. Under året har museet t.ex. arbetat med att ta fram ett utställningskoncept för Nobel Center. I maj presenterades ett första utkast i tryckt form i ett samarbete med Atelier Brückner i Stuttgart.

I utställningen *Nobel Creations* samarbetar museet med Beckmans Designhögskola och Kungl. Musikhögskolan. De nya

Nobelpristagarnas arbeten presenteras här, med utförliga förklaringar som kombineras med konstnärliga tolkningar utförda av de två högskolornas elever. En höjdpunkt i 2014 års version, som också fick inleda utställningsåret 2015, blev medicinpristagarna Edvard och May-Britt Mosers hela experimentuppställning som de använt vid kartläggningen av hjärnans positioneringssystem.

Den 12 mars invigdes utställningen *Legacy/Avtryck* – en konstillation av David Hodge och Hi-Jin Kang Hodge som bygger på intervjuer med 14 Nobelpristagare. I samband med konstillationen visades även Alfred Nobels originaltestamente.

I december kunde Nobelmuseet inviga 2015 års version av *Nobel Creations*. Årets version innehöll en lång rad fantastiska föremål som donerades till museet av pristagarna i samband med Nobelveckan. Tillsammans med musik- och designstudenternas kreativa tolkningar av pristagarnas arbeten kunde föremålen på ett inspirerande sätt berätta om 2015 års Nobelpris.

MUSEETS INTERNATIONELLA aktiviteter var omfattande under 2015. Utställningen *Sketches of Science* fortsatte sin turné och visades på University of California, (Davis), House of Sweden (Washington), Hannover Messe (Hannover) och Vetenskapsfestivalen i Moskva. Utställningen *Ideas Changing the World* visades i Dubai från

slutet av mars. Den 6 november invigdes utställningen i en expanderad version på ArtScience Museum i Singapore, detta som en del av Nobel Prize Series som genomfördes i samarbete med Nanyang Technological University. Under våren visades dessutom en version av *Nobel Creations* på House of Sweden i Minneapolis.

Totalt sett arrangerades ett drygt hundratal programpunkter under året. Den 1 juni föreläste den brittiske författaren Simon Singh om matematiken i den tecknade TV-serien *The Simpsons* och den 23 september gästades museet av Sir Winston Churchills barnbarn, Celia Sandys som talade om sin morfars politiska gärning, skrivande och konstnärskap.

560 skolklasser tog del av programmen och internationellt hade Nobelmuseets aktiviteter flera gånger fler besökare än i Stockholm. Det är glädjande att se hur intresset för de Nobelrelaterade ämnesområdena ständigt lockar allt större besökskaror, men samtidigt bekymmersamt att museet i sina nuvarande lokaler, får allt svårare att klara av det stora besöksstrycket.

UNDER ÅRET tecknades avtal med EF (Education First) som gick in som ny huvudsponsor för Nobelmuseet tillsammans med Samsung. Svenskt Näringsliv stödjer det landsomfattande skolprogrammet, Akka, och Akzo Nobel är projektsponsor. Stockholms stad, Kulturdepartementet och Utbildningsdepartementet är viktiga bidragsgivare till museets verksamhet. Vetenskapsrådet och Stiftelsen för Strategisk Forskning har lämnat bidrag till forskningsverksamheten. Glädjande nog ökar den egna intjäningen på Nobelmuseet. Butik, restaurang och entréavgifter svarar idag för en betydande del av museets intäkter.

Ekonomipristagaren Angus Deaton får en visning av *Nobel Creations*, där alla pristagares arbeten tolkats av studenter från Beckmans Designhögskola och Kungl. Musikhögskolan.

Fysikpristagaren Takaaki Kajita och hustrun Michiko Kajita lyssnar på en musikalisk tolkning av fysikpriset 2015.

Under året har Nobelmuseet i samarbete med sin huvudsponsor Samsung utvecklat det pedagogiska verktyget *Uppdrag Nobel*. Det vänder sig till elever i högstadiet och gör det möjligt för skolklasser att utforska historier om Alfred Nobel och Nobelpristagarna på egen hand i museet. Verktyget består av ett antal interaktiva uppdrag som utförs på surfplattor.

PROGRAM & UTSTÄLLNINGAR 2016

2 FEBRUARI

Konsert: Chernobyl Consorts – Musik inspirerad av Svetlana Aleksijevits bok *Bön för Tjernobyl*

9 FEBRUARI

Science Café – En planet i kris?

5 MARS

Nobel Creations/Modedag: Aktiviteter med fokus på hur man kan gestalta vetenskap i konstnärlig form och den kreativa arbetsprocessen.

17 MARS – 4 SEPTEMBER

Utställningen: *Sketches of Science*

5 APRIL

Litteratursamtal: I Nobelpristagarnas spår

17 APRIL

Vetenskapsbio: Filmvisning och diskussion med forskare i aktuella ämnen

23 APRIL

Kulturnatt: Nobelmuseet firar 15 år

26 APRIL

Forskning i fokus: Växter som medicin mot cancer

SEPTEMBER

Experimentutställning invigs

3 OKTOBER – 10 OKTOBER

Tillkännagivandeveckan: Skolor, besökare, journalister och forskare är välkomna till Nobelmuseet för att få en fördjupad information om årets Nobelpristagare.

15 OKTOBER

Presentation av 2016 års Nobelpris

10 DECEMBER

Nobeldagen firas på Nobelmuseet

Programpunkter i urval. För komplett program se www.nobelmuseum.se

Nobelmuseet

Antal anställda: 45

Omsättning: 60 206 tkr

VD: Olov Amelin, fil. dr.

Etablerat: 2004. Verksamheten drevs dessförinnan inom Nobel Foundation Rights Association

Org nr: 556667-5210

Adress: Stortorget 2, Stockholm

Kontakt: info@nobelmuseum.se, 08-534 818 00

Webbplats: www.nobelmuseum.se

STYRELSE 2015

Lars Heikensten, ek. dr., vd för Nobelstiftelsen, ordförande

Ulf Danielsson, professor, Uppsala Universitet

Peje Emilsson, styrelseordförande i Kreab Gavin Anderson

Bente Erichsen, museichef Nobels Fredssenter

Marika Hedin, fil dr, tekn dr h c, chef Museum Gustavianum

Klas Kärre, professor, ordförande för Nobelförsamlingen vid Karolinska Institutet

Nina Wormbs, docent Kungliga Tekniska högskolan

Sara Öhrvall, senior adviser och grundare av MindMill Network

Erika Lanner, jurist, Nobelstiftelsen, suppleant

STIFTELSEN NOBELS FREDSSENTER

NOBELS FREDSSENTER firade sitt tioårsjubileum 2015 med en stor folkfest i juni, flera jubileumsaktiviteter under året och publiceringen av en bildrik jubileumsbok.

Sedan öppningen 2005 har centret etablerat sig som en viktig kulturinstitution i Oslo. Permanenta och tillfälliga utställningar berättar om Alfred Nobel, fredspriset och fredspristagarnas liv och idéer. Arrangemang, seminarier och debatter som rör teman som krig, fred och konfliktlösning gör Nobels Fredssenter till en levande mötesplats för aktuella samtal, reflektion och lärande.

Centret har också växt till att bli ett av Oslos mest besökta museer. 2015 hade man hela 248 266 besökare. Det innebär en ökning med 9 procent från 2014.

NOBELS FREDSSENTER har under 2015 visat nio olika utställningar, med särskilt fokus på dokumentärfotografi och samtidskonst. Programutbudet har under året speciellt vänt sig till barn och ungdomar.

Fredsprisutställningen 2014, *Malala og Kailash*, som visades fram till i november 2015 handlade om barns rätt att gå i skolan. Uniformen som Malala bar den dagen hon blev skjuten av talibaner ingick i utställningen och fick mycket uppmärksamhet från både allmänheten och media.

Ser du hva jeg mener? var en utställning skapad i samarbete med Internationella Barnekunstmuseet som visade barns uttalanden genom deras egna konstverk.

I samband med Dalai Lamas 80-årsdag visade Fredssenteret en lekfull, illustrerad utställning om den 14:e Dalai Lamas liv.

Hösten 2015 öppnade årets stora dokumentärfotosatsning *Targets*. Den tyska fotografen Herlinde Koelbl har rest runt i världen och tagit bilder av de övningsmåltavlor som soldater använder när de övar på att döda. Resultatet är en fotoutställning som visar hur fiendebilderna skapas och förändras.

Utställningen om fredspristagaren 2015 fick namnet *Den tunisiska metode*. Den berättade historien om demokratibygget i Tunisien och om kvartetten för nationell dialog och gjordes i samarbete med Magnum-fotografen Moises Saman. Till utställningen gjordes också fem dokumentärfilmer baserade på intervjuer med ledarna för de fyra föreningarna i kvartetten.

I samband med byggandet av ett nytt Nationalmuseum har inhägnaden intill Fredssentret gjorts om till en plats för samtida konst, i samarbete med kulturbyrån Mesén. I juni 2015 invigdes Fredsveggen med det 60 meter långa

konstverket: *Mare Nostrum – vårt hav*.

Vandringsutställningen *Peace at Work*, med höjdpunkter från alla fredsprisutställningarna sedan 2005, producerades för jubileumsdagen. Den visades på Nobels Fredssenter, Union Scene i Drammen och på Telenor Arena.

EN TREDJEDEL AV BESÖKARNA på Nobels Fredssenter är barn, skolelever och studenter. Under 2015 deltog 783 skolklasser i visningar på centret. Lärarnas återkopplingar efter besöken har varit mycket positiva och många skolor återkommer med nya klasser.

UNDER JUBILEUMSÅRET erbjöd Nobels Fredssenter ett brett program med 49 arrangemang som totalt lockade 23 798 besökare. Varje torsdagkväll från början av april till slutet av december (med paus under sommarmånaderna) arrangerades debatter om aktuella teman, bland annat i samarbete med den norska Helsingforskommittén, den norska Atlantkommittén och Norsk Folkehjelp. Debatterna var gratis och öppna för alla.

Folkfesten i anslutning till 10-årsdagen i juni firades främst utanför centret och vände sig speciellt till familjer. Mer än 5 000 personer besökte centret den dagen. På den officiella mottagningen den 10 juni deltog fredspristagarna Shirin Ebadi och Kailash Satyarthi, statsminister Erna Solberg och Kung Harald.

Året avslutades med en avskedsfest för Bente Erichsen, som avgick som direktör efter att ha lett verksamheten under alla de 10 år som Nobels Fredssenter har funnits. Hennes insatser firades med en fest för vänner, kollegor och samarbetspartner den 18 december.

Nobels Fredssenters huvudsponsorer är Hydro, Telenor Group och ABB.

Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO), Norsk Industri og Landsorganisasjonen i Norge stöttade Fredsprisutställningen 2015 *Den tunisiska metode*. Det norska Myntverket stöttade fredsutställningen *Malala og Kailash*.

Fredspristagarna Kailash Satyarthi och Shirin Ebadi deltog i firandet av Nobels Fredssenters 10-årsjubileum.

Flyktkrisen vid Medelhavet är temat för det 60 meter långa konstverket *Mare Nostrum – vårt hav*, som invigdes i juni 2015.

PROGRAM & UTSTÄLLNINGAR 2016

JANUARI–NOVEMBER

Fredsprisutställningen 2015: *Den tunisiska metoden*

JANUARI–MAJ

Fotoutställningen *Targets*

JANUARI–JUNI

Utställningen 1965 UNICEF

FRÅN 4 FEBRUARI

Nobels Fredssenter inbjuder till debatter och samtal om aktuella ämnen varannan torsdag kl. 18.00

17 APRIL

Turist i egen by. Gratis entré

JANUARI–APRIL

Mare Nostrum – vårt hav ställs ut på Fredsveggen

JUNI–DECEMBER

Ny utställning på *Fredsveggen*

JUNI–DECEMBER

Utställningen *Den farlige prisen*, om Carl von Ossietzky, fredspristagare 1935

16 SEPTEMBER

Kulturnatt i Oslo. Gratis entré från kl. 18.00 och öppet till 23.00

OKTOBER

Nobels fredspris 2016 tillkännages

DECEMBER

Utställningen om Nobels fredspris 2016 öppnas

Programpunkter i urval.

För komplett program, se www.nobelpeacecenter.org

Den permanenta utställningen *Nobels Hage* blev moderniserad inför 10-årsjubileet.

Nobels Fredssenter

Antal anställda: 35

Omsättning: 56 441 tno

VD: Liv Tørres (Bente Erichsen t.o.m. 31 dec 2015)

Etablerat: 2005

Org nr: 985226237

Adress: Brynjulf Bulls Plass 1, Rådhusplassen, Oslo, Norge

Kontakt:

post@nobelpeacecenter.org,
+47 48 30 10 00

Webbplats:

www.nobelpeacecenter.org

STYRELSE 2015

Olav Njølstad, direktör Norska Nobelinstitutet, ordförande

Kaci Kullmann Five, ordförande Norska Nobelkommittén

Siri Hatlen, styrelseordförande i bl.a. Entra och Teknologirådet

Olav Aaraas, historiker, museichef, Norsk Folkemuseum

Olov Amelin, fil dr, museichef, Nobelmuseet, Stockholm

NOBELS FREDSPRIS – FORSKNING OG INFORMASJON AS

NOBELS FREDSPRIS – Forskning og Informasjon AS, är forskningsgrenen vid det Norske Nobelinstituttet. Aktiviteterna är riktade mot forskning och information om fred och konflikter, i samma anda som Norske Nobelkommitténs arbete. I huvudsak arrangeras gästforskarprogram, föreläsningar och seminarier.

Nobelinstituttets gästforskarprogram startade i början av 1990-talet och har sedan dess tagit emot över 200 akademiker som har studerat internationell historia och politik. Det här är en förlängning av Nobelinstituttets ursprungliga ambition att vara en intellektuell kraft i direkt kontakt med den senaste utvecklingen inom internationell politik.

Under våren 2015 bjöd man in åtta statsvetare, historiker och ekonomer till kortare och längre forskningsvister i Oslo. Detta kulminerade i ett antal populära seminarier som ägde rum på Nobelinstituttet under perioden 30 april till 18 juni under rubriken *The Age of Liberal Internationalism*. Ett övergripande tema i seminarierna var vilka aspekter

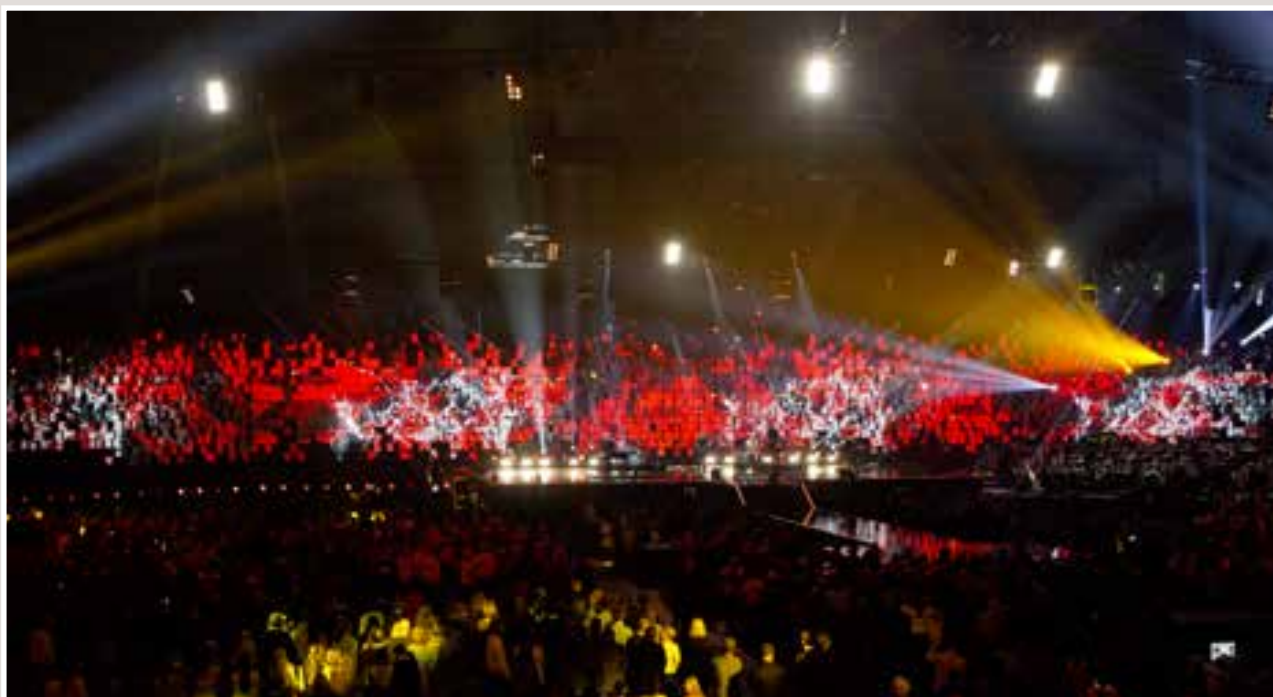
av den internationella ordningen som genomfördes under åren efter det kalla kriget som har visat sig motståndskraftiga och vilka idéer och ramar som har visat sig mindre ståndaktiga. Föreläsningarna handlade om fred och konflikt, samarbete och konkurrens. Seminarierna var öppna för allmänheten och bidrog till en stimulerande debatt. För första gången streamades alla seminarier på hemsidan till en global publik. Bolaget lyckades på det viset delvis i sin ambition att nå ut till en bredare publik vilket man kommer att satsa ännu mer på under 2016.

Bolagets verksamhet finansierades med stöd från stiftelsen Fritt Ord och med intäkter från ett licensavtal med Det Norske Myntverket.

EN ANNAN HUVUDUPPGIFT för bolaget är att arrangera Nobel Peace Prize Concert, som 2015 hölls för 21:a gången. Konserten finansieras av sponsormedel samt intäkter från biljettförsäljning och TV-distribution.

Under 2015 inledde Nobels Fredspris – Forskning og Informasjon ett samarbete med produktionsbolaget Warner Bros Norway och eventföretaget Gyro som skötte produktion och distribution av konserten. Nya och långsiktiga sponsravtal tecknades också med Telenor, norska Hydro, Rema 1000 och Dagbladet.

Nobel Peace Prize Concert den 11 december blev en storslagen musikalisk hyllning av årets fredspristagare, den tunisiska kvartetten för nationell dialog. Konserten, som leddes av den amerikanska TV-personligheten Jay Leno, ägde för första gången rum på Telenor Arena utanför Oslo. En rad kända norska och internationella artister bidrog till firandet med musik som varierade från pop och rock till folkmusik och nordafrikanska rytmer. Konserten sågs av ca 8 000 personer på plats, sändes via norska och utländska TV-bolag och streamades för första gången live på YouTube.

Nobel Peace Prize Concert ägde för första gången rum i Telenor Arena.

De fyra representanterna för den tunisiska dialogkvartetten.

PROGRAM 2016

21 APRIL

John T. McNay, Professor of History, University of Cincinnati – *Blue Ash: Give Peace A Chance: Presidential Decisions for Peace from Truman to Bush I*

28 APRIL

Steven L. B. Jensen, Researcher at the Danish Institute for Human Rights: *The Making of International Human Rights*

4 MAJ

James Cooper, Senior Lecturer in History, Oxford Brookes University, UK: *The Politics of Peace making: U.S. Presidents and the Northern Ireland Conflict, 1964 – 1998*

10 MAJ

Michael Kimmage, Professor of history, The Catholic University of America: *The Causes of Peace: A Backwards Glance at Containment*

12 MAJ

Fabian Klose, Senior Researcher, Leibniz Institute, Mainz: *Humanitarian interventionist policies and the establishing of a lasting international peace order*

19 MAJ

Jeffrey W. Taliaferro, Associate Professor of Political Science Tufts University: *The United States, Alliance Coercion, and Paths to Regional Peace?*

26 MAJ

Bear F. Braumoeller, Associate Professor Political Science, Ohio State University: *Problematic and Pernicious: The False Promise of Steven Pinker's Thesis*

2 JUNI

Ayşe Zarakol, University Lecturer, University of Cambridge, *How the Moslem World Learned to Live with the West: Lessons for Today*

9 JUNI

Mai'a Davis Cross, Assistant professor political science at Northeastern University: *EU Institutions & Peace: The Power of Possibility*

15–18 JUNI

Nobelsymposium: NS 161
The Causes of Peace
Organisatör: Olav Njølstad

11 DECEMBER

Nobel Peace Prize Concert

För detaljer se: www.nppri.org och www.nobelpeaceprizeconcert.org

Nobel Peace Prize Research & Information

Antal anställda: 1
Omsättning: 654 tnok
Etablerat: 2010
Org nr: 996179397

Address: Henrik Ibsens gate 51,
Oslo
Kontakt: +47 22 12 93 00,
info@nppri.org
Webbplats: www.nppri.org

STYRELSE 2015

Olav Njølstad, direktör Norska Nobelinstitutet, ordförande
Kaci Kullmann Five, vice ordförande i Norska Nobelkommittén
Odd Arvid Strømstad, vd Warner Bros. International Television
Production Norge
Asle Toje, statsvetare, forskningsdirektör
Annika Pontikis, informationsansvarig, Nobelstiftelsen

NOBELHUSET AB

I DECEMBER 2011 nådde Stockholms stad och Nobelstiftelsen en överenskomst om att gemensamt verka för att uppföra Nobel Center på Blasieholmen i Stockholm. Byggprojektet genomförs av Nobelhuset AB, ett bolag som bildats på Nobelstiftelsens initiativ. Bolagets uppgift är att projektera, uppföra, äga och förvalta samt utveckla Nobel Center.

NOBEL CENTER kommer att bygga upp sin verksamhet kring Nobelprisets unika kombination av ämnesområden – naturvetenskap, litteratur och fred. Det blir ett öppet och publikt hus med rum för utställningar, möten, programverksamhet, café och restaurang. Hit väntas hundratusentals besökare från hela världen komma för att se inspirerande utställningar om Alfred Nobel och Nobelpriset eller ta del av offentliga samtal med världens stora tänkare. Året om ordnas internationella konferenser, en stor skolverksamhet med fokus på framtidens lärande och spännande kulturevenemang.

Byggnadens utformning avgjordes genom en internationell arkitektävling. I april 2014 offentliggjordes att David Chipperfield och Christoph Felger vann med sin eleganta och tidlösa byggnad "Nobelhuset".

STOCKHOLMS STAD har under året haft detaljplanen för Nobel Center ute på samråd och granskning. Remissinstanser och allmänhet har bjudits in för att lämna in synpunkter. Parallellt med detta har ett intensivt arbete pågått med att vidareutveckla planerna från tävlingen. Det vägledande arbetet, som letts av David Chipperfield Architects i Berlin, har varit att prioritera de publika ytorna och se över husets storlek. Grundidén med huset är densamma men arbetet resulterade i att höjden på huset sänktes ungefär motsvarande ett våningsplan samtidigt som det kortats med cirka 4,5 meter. Det tidigare planerade underjordiska parkeringsgaraget har utgått tillsammans med en ramp längs med Hovslagargatan. Våren 2016 väntas beslut kring detaljplanen i kommunfullmäktige.

Under 2015 inleddes även arbetet med ett byggnadsprogram, samarbete med arkitekter och tekniska konsulter samt förberedande kontakter med entreprenadmarknaden. Byggnadsarbetet är planerat att pågå under två år. Målet är att Nobel Center ska kunna invigas 2019.

Arbetet med innehålls- och verksamhetsplanering har fortsatt under året. Ett flertal workshops med experter inom olika områden gav viktiga inspel till utvecklingen av centrets framtida skol- och mötesverksamhet. Ett samarbete har även inletts med Atelier Brückner, som är ett av världens ledande kontor inom utställningsdesign, kring ett koncept för Nobel Centers utställningsverksamhet.

UNDER ÅRET LANSERADES även en satsning kallad *Röster om Nobel Center*. Här delar forskare, Nobelpristagare, donatorer och kulturpersonligheter med sig av sina förväntningar på projektet i form av kortare filmade intervjuer.

AMBITIONEN ÄR att finansiera byggnationen av Nobel Center genom donationer. Kostnaden är beräknad till 1,2 miljarder kronor i 2014 års penningvärde. Under året uppnåddes 1,05 miljarder i insamlade medel. Merparten av byggnadens finansiering kommer från Familjen Erling-Perssons Stiftelse samt Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse, som tillsammans bidrar med 800 miljoner kronor.

"Jag är positiv till Nobel Center eftersom jag ser det i ett femtio- till hundraårsperspektiv, så att Stockholm och Sverige ska kunna fortsätta att vara en vetenskaplig centralpunkt i världen."

HANS ROSLING,
PROFESSOR I INTERNATIONELL HÄLSA VID KAROLINSKA INSTITUTET
OCH VERKSAMHETSCHEF STIFTELSEN GAPMINDER

Skiss över Nobel Centers öppna entréplan med utställningar, butik och café.

Nobel Center kommer ha en omfattande skolverksamhet med fokus på framtidens lärande.

NOBELHUSET AB

Antal anställda: 2

Omsättning: 7 500 tkr

VD: Susanne Lindh

Etablerat: 2012

Org nr: 556884-6421

Adress: Sturegatan 14, Stockholm

Kontakt:

nobelcenter@nobelcenter.se

Webbplats: www.nobelcenter.se

I Nobel Center skapas en ny arena för utställningar, vetenskapliga seminarier, föredrag och samtal om dagsaktuella ämnen och evenemang av olika slag.

STYRELSE 2015

Lars Heikensten, ek. dr., vd för Nobelstiftelsen, ordförande

Lars Anell, ambassadör

Birgitta Ed, senior adviser och delägare i Six Year Plan

Staffan Normark, professor

Eva Nygren, direktör för Trafikverket Investering

Anders Nylander, tidigare vd för Atrium Ljungberg

Hans Dalborg, ek. dr., tidigare bl.a. vd och styrelseordförande för Nordea

Erika Lanner, jurist, Nobelstiftelsen, suppleant

Inspirerande möten under Nobelveckan

Nobelveckan handlar om inspirerande och ibland oväntade möten. Vad är det egentligen som händer i skärningspunkten mellan konst och vetenskap? Vad är det som uppstår i mötet mellan discipliner eller i dialogen mellan erfarna experter och nyfikna studenter? Det är frågor som var centrala för 2015 års Nobelvecka i Stockholm.

NOBELVECKAN inleds den 6 december på Nobelmuseet. Enligt traditionen signerar pristagarna en stol i bistron och bidrar med ett objekt till Nobelmuseets växande samling. Svetlana Aleksijevitj, vars berättande bygger på ett kollage av intervjuer, donerade en av sina diktafoner och tre inspelningsband från arbetet med boken *Bön för Tjernobyl*. Föremålen fann genast sin plats i utställningen *Nobel Creations*.

INTRESSET VAR STORT från både svenska och internationella medier. Här möter medicinpristagaren Satoshi Ōmura den japanska presskåren utanför Nobelmuseet i Stockholm. I en intervju med en japansk dagstidning beskriver Ōmura sin forskningsstil: "Jag har utfört experiment genom att ha en flexibel inställning. För att hitta en metod som andra forskare inte hade provat ännu testade jag olika odlingsmedier och temperaturer med hjälp av min uppfinningsrikedom."

KONSERTBILD, FOTO: NIKLAS ELMEHED
ÖVRIGA BILDER, FOTO: ALEXANDER MAHMOUD

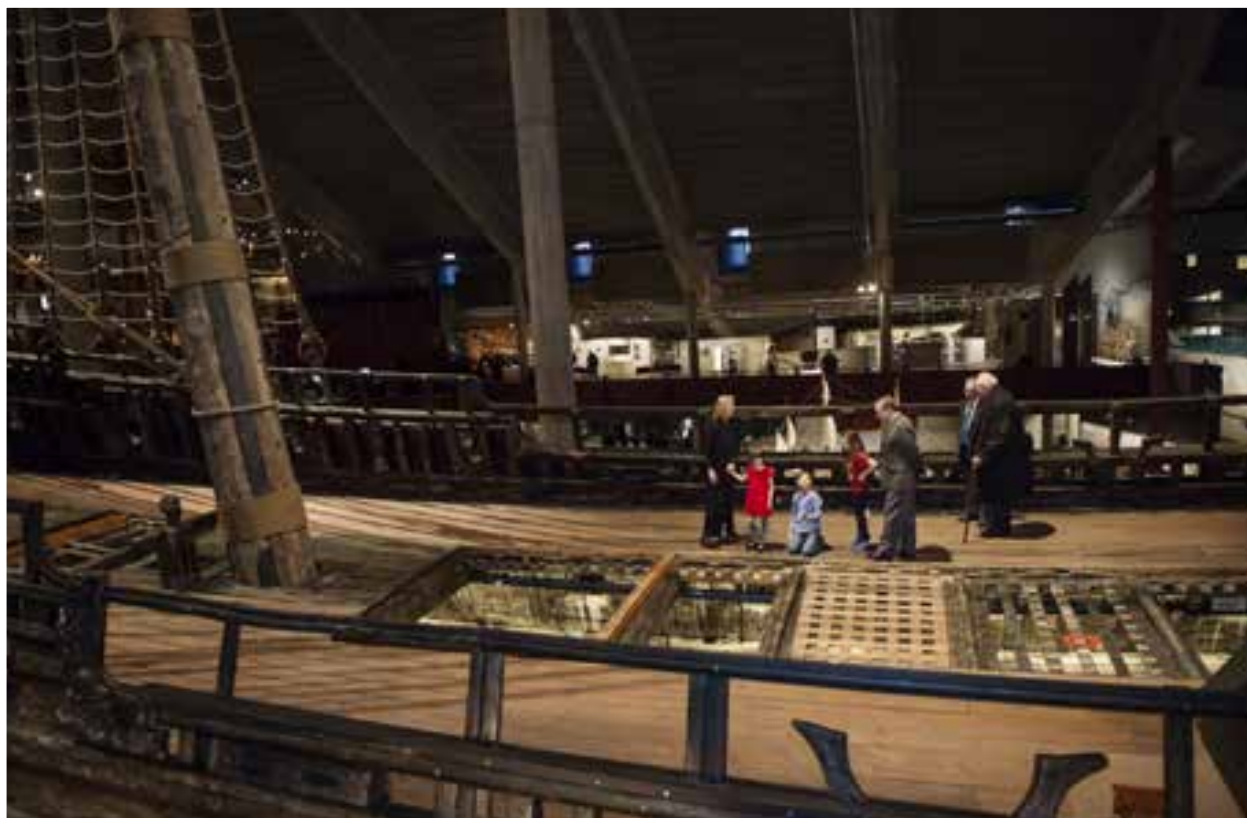

ELEVEN MAX ARKAD tog en selfie med kemipristagaren Tomas Lindahl vid ett besök på Helenelundsskolan i Sollentuna. I början var eleverna blyga – många viskade, andra frågade rakt ut vem besökaren var. Men när Tomas, efter en frågestund, lämnade skolan var det många som ville ta foton. En elev undrade om Tomas Lindahl begår många misstag i sitt arbete. Han svarade: "Ja. Kemi skulle vara tråkigt om man hade 100% rätt hela tiden."

Flera av pristagarna fick vara med om uppskattade möten med elever och lärare i olika skolor under Nobelveckan.

DEN UNGE SOLISTEN Daniil Trifonov framförde Sergei Rachmaninoffs tredje pianokonsert på Nobel Prize Concert den 8 december, under ledning av dirigenten Franz Welser-Möst. Många Nobelpristagare har ett stort musikintresse och flera är själva aktiva musiker. På frågan om hur Trifonov ser på kopplingen mellan konst, vetenskap och kreativitet svarade han: "Konst och vetenskap kan betraktas som de främsta formerna för mänsklig kreativitet. De flätas ofta samman eftersom nyfikna människor gärna intresserar sig för många olika discipliner samtidigt."

EKONOMIPRISTAGAREN ANGUS DEATON gjorde resan till Stockholm tillsammans med sina tre barnbarn. Julian Lee, 9 år, beskrev Nobelbanketten som fantastisk, men den häftigaste upplevelsen under veckan var enligt Julian att få stiga ombord på Vasaskeppet från 1628 tillsammans med morfar.

2015 ÅRS NOBELMENY var komponerad av kocken Sayan Isaksson (till vänster) och konditor Daniel Roos, båda hyllade svenska matinspiratörer. Menyn framhävde lokala råvaror från Skandinavien som enligt Sayan Isaksson var utvecklad med tanke på hållbarhet och ett genomgående fokus på grönsaker. Till förrätt serverades piggyvar och kammussla med växter från havet, brynt smör och löjrom. Ett 40-tal kokkar förberedde menyn under fyra dagar inför Nobelbanketten på Stadshuset där 1350 gäster deltog.

DEATON PÅ VASASKEPPET, FOTO: PI FRISK
SAYAN ISAKSSON, FÖRRÄTT OCH LINDAHL'S BANKETTAL, FOTO: DAN LEPP
PRISTAGARNA I PRINSENS GALLERI, FOTO: ALEXANDER MAHMOUD

NOBELPRISTAGARNA har ceremonin i Konserthuset bakom sig och är samlade i Prinsens Galleri i Stadshuset. Snart ska de ställa sig tillsammans med sina bordspartners och göra sitt intåg i procession via den stora trappan i Blå Hallen. Där väntar övriga gäster på kvällens huvudpersoner.

"JAG HADE TUREN att ha utmärkta lärare i kemi, biologi, matematik och litteratur. Som en arrogant ungdom tog jag detta för givet. [...] Min personliga erfarenhet visar hur viktiga våra lärare kan vara, och att de bör ha vårt starka och entusiastiska stöd."

TOMAS LINDAHL,
NOBELPRISTAGARE I KEMI 2015,
I SITT TACKTAL PÅ NOBELBANKETTEN

PÅ NOBELBANKETTEN framförde Seinabo Sey sången *Poetic* ackompanjerad av Edvin Nahlin på laserharpa och Salem Al Fakir på piano. Temat för underhållningen var en hyllning till svensk musik i modern tid. Under kvällen uppträdde även Gustaf Sjökvists Kammarkör och Anna Ternheim.

Blomsterdekorationerna i Blå Hallen, skapade av floristen Per Benjamin, hade hämtat sin inspiration från Nobelmedaljens form och färgspektra.

NOBELSTIFTELSEN

The Nobel Foundation

Box 5232, 102 45 Stockholm
Tel: 08-663 09 20, Fax: 08-660 38 47
E-post: media@nobel.se, Webb: Nobelprize.org